

Keskusteluaiheita - Discussion papers

No. 530

Minna Puhakka

**ULKOMAISTEN YRITYSTEN
SUORAT SJOITUKSET SUOMEEN
- KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSIA**

PUHAKKA, Minna, Ulkomaisten yritysten suorat sijoitukset Suomeen -kyselytutkimuksen tuloksia. Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 1995. 38 s. (Keskusteluaiheita, Discussion Papers, ISSN 0781-6847; no. 530).

TIIVISTELMÄ: Selvityksessä tarkastellaan ulkomaisten yritysten kokemuksia ja suunnitelmia Suomessa ja niiden muutoksia vuosien 1991 ja 1994 välisenä aikana tätä varten tehtyjen kyselytutkimusten avulla. Kyselyyn osallistuneiden yritysten kokemukset Suomessa ovat olleet pääosin myönteisiä. Lähes kaikkien ulkomaisia yrityksiä koskevien lainsäädännöllisten rajoitusten poistaminen vuoden 1993 alusta on selvästi lisännyt yritysten tyytyväisyyttä. Eniten ulkomaisten yritysten investointeja Suomeen ovat estäneet Suomen pienet markkinat. Lähialueiden markkinoiden avautuminen nähdään kyselyyn vastanneissa yrityksissä lisäävän yritysten kiinnostusta investoida Suomeen. Tämän lisäksi suomalaisten yritysten korkea osaaminen ja tekninen taso nähdään investointeja Suomeen puoltavana tekijänä. Kyselyt eivät kuitenkaan lupaa Suomeen mitään suurta investointivirtaa tulevaisuudessa, koska jo täällä olevat yritykset eivät suunnittele lisäinvestointien tekemistä, eivätkä ne usko muidenkaan yritysten suuntaavaan investointeja Suomeen merkittävässä määrin.

AVAINSANAT: suorat sijoitukset Suomeen, yritysten kansainvälistyminen, teollisuuspolitiikka

PUHAKKA, Minna, Foreign direct investment in Finland - results from a survey, (in Finnish). Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 1995. 38 p. (Keskusteluaiheita, Discussion Papers, ISSN 0781-6847; no. 530).

ABSTRACT: The study examines the experiences and plans of foreign companies operating in Finland based on two surveys conducted for this purpose in 1991 and 1994. Most of the companies' experiences in Finland have been positive. The attitude of foreign investors regarding their investment in Finland has been enhanced by the annulment of almost all legislative restrictions concerning foreign companies in Finland in the beginning of 1993. Foreign inward investment in Finland has been mostly held in check by the smallness Finland's domestic market. Companies' interest in investing in Finland is seen to increase because of the opening of nearby markets in Russia and in the Baltic states. Also the high level of competence and the technical standard of the Finnish companies can attract more investment. According to these surveys Finland will not be the target of major foreign direct investment flows in the future, because the foreign companies that are already here are not planning more investments and they do not believe that other companies will do so either.

KEYWORDS: inward investment in Finland, internationalization of business, industrial policy

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Kansainvälistyneen yrityksen investointeihin vaikuttavia tekijöitä	2
3. Kansainväliset yritykset Suomessa	4
4. Aikaisempia tutkimustuloksia suorista sijoituksista Suomeen	11
5. Ulkomaisten yritysten suorat sijoitukset Suomeen - kyselytutkimuksen tuloksia	17
5.1 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen toteutus	17
5.2 Vuosien 1991 ja 1994 kyselytulosten vertailu	18
5.3 Miten ulkomaisten yritysten suorat sijoitukset Suomeen kehittyvät tulevaisuudessa?	25
6. Johtopäätöksiä suorista sijoituksista Suomeen	27
Lähdeluettelo	29
Liitteet	30

1. JOHDANTO

Suorat sijoitukset Suomeen ovat olleet varsin vähäisiä aina 1990-luvun alkupuolelle asti. Teollisuusmaiden yritykset kansainvälistyivät voimakkaasti ja suorien sijoitusten merkitys maailmantaloudessa kasvoi merkittävästi 1980-luvun jälkipuoliskolla. Ulkomaaiset yritykset eivät kuitenkaan ole olleet kiinnostuneita sijoittamaan Suomeen merkittävässä määrin tavaroiden ja palveluiden tuotantoon.

Suomessa ja myös muissa teollisuusmaissa, poliittinen asennoituminen ulkomalaisomisteista yritystoimintaa kohtaan on muuttunut 1980-luvulla yhä myönteisemmäksi. Suorista sijoituksista käydään kansainvälistä kilpailua, koska niiden katsotaan tuovan kansantaloudelle hyötyä. Suorat sijoitukset tuovat maahan uutta pääomaa, teknologiaa, johtamisosaamista, uutta tuotantokapasiteettia ja uusia työpaikkoja (Oxelheim 1993).

Myös Suomessa edellytyksiä ulkomaisten yritysten investoinneille on pyritty parantamaan: lähes kaikki ulkomaalaisomistukseen liittyvät rajoitukset purettiin vuoden 1993 alussa ja Suomen yritysverokanta on nykyisin teollisuusmaiden alhaisimpia.

Tämän selvityksen tarkoitus on selvittää, miten ulkomaisten yritysten kokemukset ja suunnitelmat Suomessa ovat muuttuneet vuodesta 1991 vuoteen 1994 vertailemalla näinä kahtena vuotena tehtyjen kyselyiden tuloksia. Yrityksiltä kysyttiin niiden etabloitumiskokemuksista Suomessa ja jatkoinvestointisuunnitelmista. Lisäksi selvitettiin, miksi nämä yritykset ovat alunperin investoineet Suomeen ja minkälaisena investointikohteena ne ovat Suomen kokeneet. Kyselyssä pyrittiin myös selvittämään, onko Suomen lainsäädännössä ongelmia, jotka aiheuttavat ulkomaalaisomisteisille yrityksille ongelmia ja jos on, niin minkälaisia. Lisäksi pyrittiin selvittämään Euroopan integraation ja EU-jäsenyyden vaikutuksia Suomen asemaan investointikohteena.

Selvityksen alussa käsitellään lyhyesti suoriin sijoituksiin vaikuttavia tekijöitä. Luvussa 3 kuvataan Suomeen tehtyjä suoria sijoituksia ja verrataan niitä kansainvälisesti. Luvussa 4 tarkastellaan lyhyesti eräitä aikaisempia ulkomaisista suorista sijoituksista tehtyjä selvityksiä ja niiden tuloksia. Luvussa 5 vertaillaan vuosina 1991 ja 1994 tehtyjen kyselytutkimusten tuloksia. Luvussa 6 esitetään johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista.

2. KANSAINVÄLISTYNEEN YRITYKSEN INVESTOINTEIHIN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Monikansallisella yrityksellä on tavaroiden tai palveluiden tuotantoa useassa maassa. Yritys sijoittaa toimintaansa sen mukaan, miten se voi taata siihen sijoitetulle pääomalle mahdollisimman korkean tuoton. Ulkomaisen tuotannon edellytyksenä on, että yrityksen voimavarojen hyödyntäminen ulkomailla on kannattavampaa kuin vienti kotimaasta.

Dunningin (1993) OLI-teoria tarjoaa kolmivaiheisen selityksen monikansallisten yritysten olemassaololle. Dunningin mukaan ulkomailla toimimiseen liittyy yleensä mm. oppimiskustannuksia, minkä takia ulkomainen yritys on paikallista yritystä huonommassa asemassa. Tämän vuoksi ulkomaisella yrityksellä pitää olla jokin yritysکوhtainen omistukseen perustuva O-etu (Ownership-advantage), jonka turvin se voi voittaa uusilla markkinoilla kohtaamansa erityisvaikeudet. O-etu syntyy, kun yritys omistaa jonkin ainutlaatuisen aineellisen tai aineettoman voimavaran, mitä muilla yrityksillä ei kyseisellä alueella ole (esim. teknologia, patentti, tuotemerkki, osaaminen markkinoinnissa, johtamisessa yms.)

Tämän lisäksi yrityksellä täytyy olla etua siitä, että se valmistaa tuotteen itse kyseisessä maassa eli sisäyttää valmistuksen omaan organisaatioonsa, eikä esim. sovi jonkin toisen yrityksen kanssa tuotteen valmistamisesta. Tätä etua kutsutaan sisäyttämiseduksi eli I-eduksi (Internalization advantage). Sisäyttämistä puoltaa esim. se, että usein tiedon siirto muille voi olla liian hankalaa tai kallista tai yritys pelkää tiedon leviämistä ei-haluttuihin käsiin.

Kolmas tekijä OLI-teoriassa ovat sijaintitekijät eli L-tekijät (Locational advantage). Sijaintieduista voitaisiin sanoa yksinkertaistaen, että jos valmistus ulkomailla on kannattavampaa tai muuten edullisempaa kuin valmistus kotimaassa yhdistettynä tuotteen vientiin, niin silloin yritys siirtää tuotantonsa ulkomaille. Sijaintitekijät ovat erityisen tärkeitä potentiaalisten kohdemaiden kannalta, silloin kun kohdemaata yrittää houkuttaa ulkomaista investoijaa tekemään sijoituksensa tähän maahan.

Dunningin (1993) mukaan aikaisemmissa tutkimuksissa on tullut esiin seuraavia ulkomaisiin sijoituksiin vaikuttaneita tekijöitä:

1. Markkinoihin liittyvät tekijät: markkinoiden koko ja niiden kasvu, halu markkinaosuuden säilyttämiseen tai tarve vastata kilpailijan investointiin, halu edistää emoyhti-

ön vientiä, tarve olla tiiviisti yhteydessä asiakkaaseen, tyytymättömyys nykyisiin markkinointijärjestelyihin tai halu luoda vientitukikohta lähialueille (naapurimaihin).

2. Kaupan esteet: yleiset kaupan esteet, paikallisten asiakkaiden halu suosia paikallisia tuotteita.

3. Kustannustekijät: halu olla yleensä lähellä tuotantopanosten tarjontaa, työvoiman saatavuus, raaka-aineiden saatavuus, pääoman/teknologian saatavuus, alhaisemmat työvoimakustannukset, alhaisemmat muut tuotantokustannukset, alhaisemmat kuljetuskustannukset, valtion taloudelliset (yms.) houkuttimet, yleinen kustannustaso edullisempi (alhaisempi inflaatio).

4. Investointi-ilmapiiiri: yleinen asenne ulkomaisia investointeja kohtaan, poliittinen vakaus, omistusoikeuden rajoitukset, valuutanvaihdon säännökset, valuuttakurssien vakaus, verotuksen rakenne, yrityksen perehtyneisyys maahan.

5. Muita tekijöitä: esim. korkeat voitto-odotukset, maan hyvä infrastruktuuri, energian saatavuus ja maan pankkijärjestelmä.

Litteen 4 taulukossa tarkastellaan tarkemmin minkälaisia asioita kansainvälistyvät yritykset tavoittelevat kansainvälistyessään ja mitä tekijöitä Dunning luettelee oman teorian mukaisina yrityksen kansainvälistymisen syinä.

3. KANSAINVÄLISET YRITYKSET SUOMESSA

Suorat sijoitukset Suomeen: kansainvälinen vertailu

Suorien sijoitusten merkitys maailmassa kasvoi 1980-luvun jälkipuolella olennaisesti. Sijoitusvirrat kasvoivat teollisuusmaissa huomattavasti nopeammin kuin kokonaistuotanto ja kiinteän pääoman bruttomuodostus. Teollisuusmaissa maahan suuntautuvien suorien sijoitusten ja maasta ulkomaille suuntautuvien suorien sijoitusten välinen suhde on viimeisten 10-15 vuoden aikana tasapainottunut useimmissa maissa (taulukko 1).

Taulukko 1. Maasta ulkomaille suuntautuneiden suorien sijoitusten kannan suhde maahan suuntautuneiden suorien sijoitusten kantaan eri maissa 1980, 1985, 1990 ja 1992

Maa	1980	1985	1990	1992
Alankomaat	2.20	1.91	1.48	1.57
Australia	1.89	0.27	0.43	0.37
Belgia ja Luxemburg	0.83	0.53	0.79	0.81
Espanja	0.24	0.23	0.23	0.24
Islanti	0.10	0.23
Iso-Britannia	1.28	1.62	1.12	1.28
Italia	0.78	0.86	0.97	1.10
Itävalta	0.17	0.31	0.43	0.64
Japani	0.53	1.27	5.85	6.47
Kanada	0.44	0.62	0.69	0.72
Norja	0.35	0.97	1.27	1.45
Portugali	0.23	0.25	0.08	0.16
Ranska	1.04	1.11	1.27	1.35
Ruotsi	1.68	2.60	4.24	3.56
Saksa	1.18	1.62	1.27	1.38
Suomi ¹⁾	1.36	1.38	2.36	2.32 ²⁾
Sveitsi	2.53	2.12	2.13	2.27
Tanska	0.49	0.50	0.80	0.97
Turkki	1.50	0.53	0.12	0.08
USA	2.65	1.36	1.09	1.17
Uusi Seelanti	0.11	0.40	0.88	0.75

¹⁾ Tiedot perustuvat Suomen Pankin viimeisimpiin tietoihin.
²⁾ Laskettu vuoden 1993 tietojen perusteella.

Euroopan maista Suomi, Ruotsi ja Sveitsi poikkeavat kuitenkin selvästi yleisestä teollisuusmaiden linjasta. Vuosina 1986-92 Suomen keskimääräinen osuus teollisuusmaiden ulkomaisten suorien sijoitusten virroista oli 0.9 prosenttia, kun keskimääräinen osuus vastaanotetuista sijoitusvirroista oli vain 0.3 prosenttia. Suomesta ulospäin suuntautuvien suorien sijoitusten kanta oli vuonna 1993 yli kaksinkertainen verrattuna ulkomaisten yritysten sijoituskantaan Suomessa. Ulkomaisten yritysten sijoituskanta Suomessa kolminkertaistui vuodesta 1986 vuoteen 1993, mutta samana aikana suomalaisten yritysten sijoituskanta ulkomailla lähes viisinkertaistui. Vuonna 1993 suomalaisten sijoituskanta ulkomailla oli 30.2 mrd. markkaa suurempi kuin ulkomaisten sijoitusten kanta Suomessa (kuvio 1).

Kun sijoitusvirtoja tarkastellaan vain teollisuuden osalta, niin maasta ulossuuntautuvien sijoitusvirtojen ja maahan suuntautuvien sijoitusvirtojen suhde huononee entisestään. Ulkomaisten teollisuusyritysten¹⁾ investoinnit Suomeen vuosina 1981-1993 olivat vain kuudennes suomalaisten teollisuusyritysten investoinneista ulkomaille, kun kaikkien ulkomaisten yritysten sijoitukset Suomeen vastasivat kolmannesta kaikkien suomalaisten yritysten investoinneista ulkomaille. Suomi ei siis tunnu houkuttelevan ulkomaisia tuotannollisia suoria sijoituksia.

Kun tarkastellaan ulkomaisten yritysten tehdasteollisuuden työllistämää henkilöstöä Suomessa suhteessa koko Suomen tehdasteollisuuden työllistämään henkilöstöön, työllistävät ulkomaiset yritykset alle 9 prosenttia tehdasteollisuuden työllisistä (taulukko 2). Suomalaisten teollisuusyritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden työllistämä henkilöstö on taas vajaa 37 prosenttia koko Suomen tehdasteollisuuden työllistämästä henkilöstöstä. Suomi on tässäkin tilastossa keskimääräistä huonommalla tasolla, koska useimmissa maissa tehdasteollisuuden ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus työllisyydestä on 10-20 prosentin tasolla.

Suorat sijoitukset Suomeen toimialoittain

Ulkomaiset yritykset ovat sijoittaneet pääomaa Suomeen pääasiassa teollisuuteen ja kaupan alalle. Kaupan sijoituskanta oli teollisuuden sijoituskantaa suurempi aina 1980-luvun loppuun saakka (kuvio 2). Vuonna 1993 Suomessa sijaitsevasta ulkomaisien yritysten sijoituskannasta teollisuuden osuus oli 55 prosenttia, kaupan 28 prosenttia ja palveluiden 17 prosenttia (ks. liitteen 3 kuvio 1). Teollisuuden osuus sijoituskannasta on kasvanut tasaisesti viimeisen viiden vuoden aikana, kun taas myyntiyhtiöiden osuus on laskenut .

Ulkomaiset suorat sijoitukset teollisuuteen olivat vuoden 1993 lopussa 13.5 mrd. markkaa ja tästä 59 prosenttia oli sijoitettuna metalliteollisuuteen. Sähköteknisten

¹⁾ Koska kirjanpitoarvoisia sijoitusvirtoja ei ole saatavissa toimialoittain tai alueittain, eivät uudelleen sijoitetut voitot sisälly toimialoittaisiin sijoitusvirtoihin.

tuotteiden valmistuksen osuus oli metalliteollisuuteen tehdyistä sijoituksista ylivoimaisesti suurin vuonna 1992 (Heikkilä 1994).

Suomeen ovat etabloituneet pääasiassa horisontaalisesti integroituneet monikansalliset yritykset, jotka tuottavat samoja tuotteita eri maissa. Tähän johtopäätökseen voi päätyä siitä, että vuonna 1992 ulkomaiset sijoittajat toimittivat vain n. 500 milj. markan arvosta tuotteita suomalaisiin teollisuusyrityksiinsä jatkojalostettavaksi ja n. 800 milj. markan arvosta tuotteita vientiin näistä teollisuusyrityksistä jatkojalostettaviksi sijoittajan ulkomaisiin tuotantolaitoksiin. Vertikaalisesti integroitunut monikansallinen yritys veisi yhdessä maassa valmistamiaan tuotteita tuotantopanokseksi toisessa maassa sijaitsevaan tuotantolaitokseensa.

Taulukko 2. Ulkomaisten tytäryhtiöiden työllisyyden osuus tehdasteollisuuden työllisyydestä investoinnin kotimaan ja kohdemaan näkökulmasta

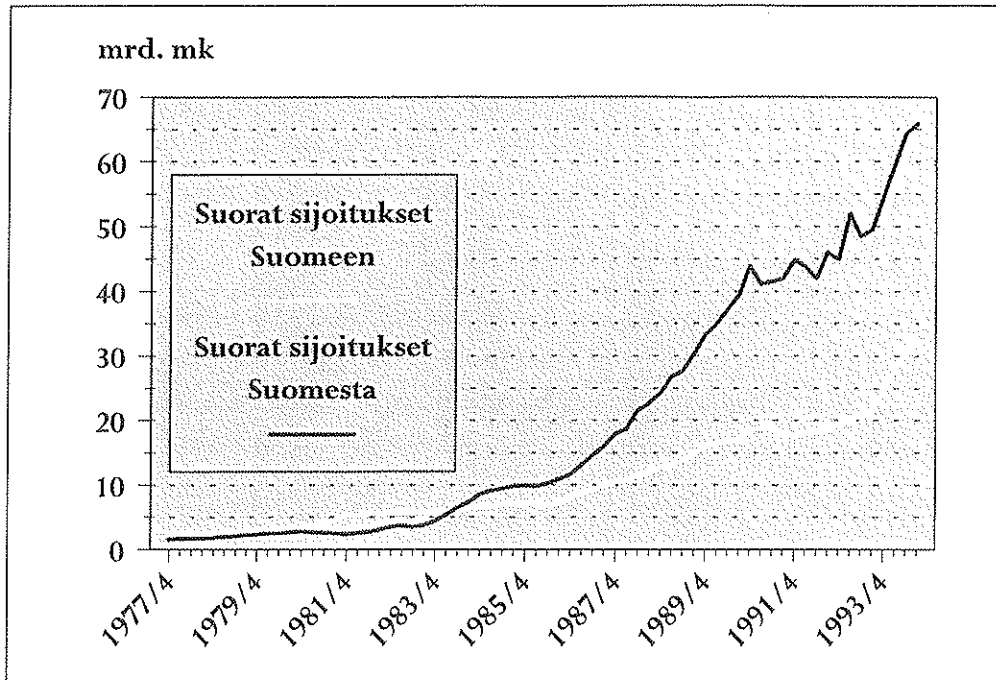
Maa	Vuosi	Kotimaa ¹⁾	Vuosi	Kohdema ²⁾
Alankomaat	1987	60.5	1987	14.0
Australia	1987	23.8
Irlanti	1987	42.8
Iso-Britannia	1981	22.9	1990	14.9
Italia	1991	10.8	1991	10.7
Itävalta	1982	34.1	1985	36.5
Japani	1991	8.1	1990	1.0
Kreikka	1977	21.3
Norja	1981	2.5	1989	6.4
Portugali	1984	12.9
Ranska	1992	30.1	1990	16.4
Ruotsi	1990	47.0	1990	11.5
Saksa	1992	24.0	1992	17.0
Suomi	1988	36.7	1988	8.4
Sveitsi	1992	95.5
Tanska	1986	12.4
Turkki	1990	3.2 ^d
Uusi Seelanti	1990	23.7
Yhdysvallat	1991	20.8	1991	10.8

¹⁾ Kansainvälistyneiden yritysten ulkomaisten tytäryhtiöiden maassa työllistämän henkilöstön suhde kansainvälistyneiden yritysten kotimaan tehdasteollisuuden työllistämään henkilöstöön.

²⁾ Ulkomaisten tytäryhtiöiden maassa työllistämän henkilöstön suhde tehdasteollisuuden maassa työllistämään henkilöstöön.

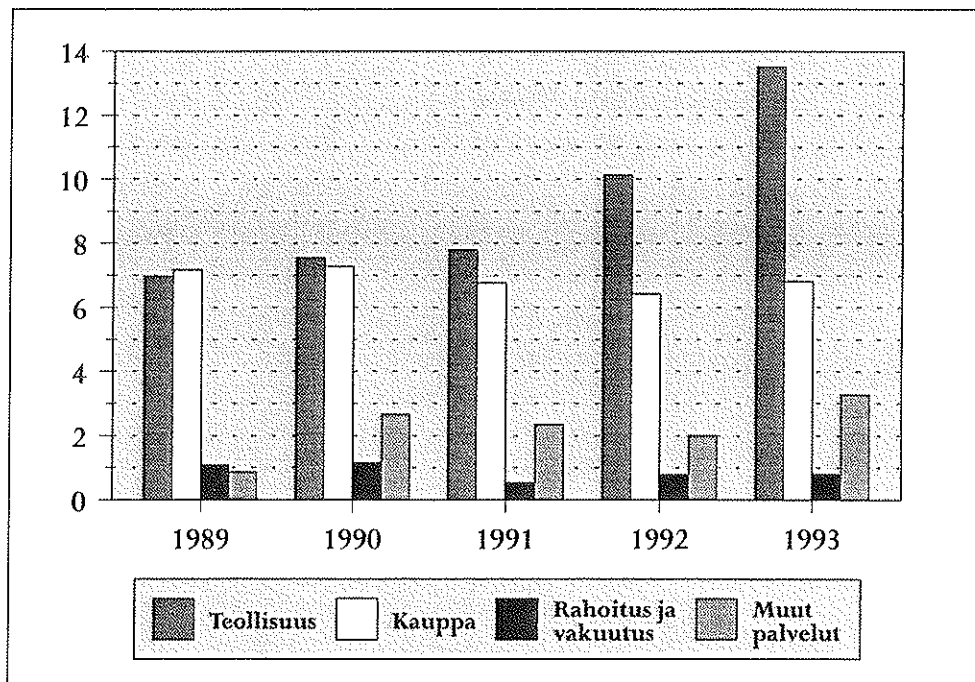
Lähde: World Investment Report (1994)

Kuvio 1. Suomalaisen yritysten sijoituskanta ulkomailla ja ulkomaisien yritysten sijoituskanta Suomessa 1977-1994 neljännesvuosittain, mrd.mk

Lähde: Suomen Pankki

Kuvio 2. Suorien sijoitusten kanta Suomessa toimialoittain vuosina 1989-1993, mrd. mk

Lähde: Suomen Pankki

Suorat sijoitukset Suomeen markkina-alueittain

Puolet ulkomaisten yritysten sijoituskannasta Suomessa, 24.4 mrd. markasta, oli vuonna 1993 peräisin EFTA-maista (kuvio 3). EFTA-maiden osuus koko sijoituskannasta on koko 1990-luvun alun ajan hiljalleen laskenut, vaikka sijoituskannan arvo on markkamääräisesti noussut. EU-maat ovat taas kasvattaneet sijoituskantansa kaksinkertaiseksi vuodesta 1989 vuoteen 1993 ja EU-maiden osuus onkin noussut neljänneksestä kolmannekseen samana aikana. Pohjois-Amerikan osuus kannasta oli noin 14 prosenttia.

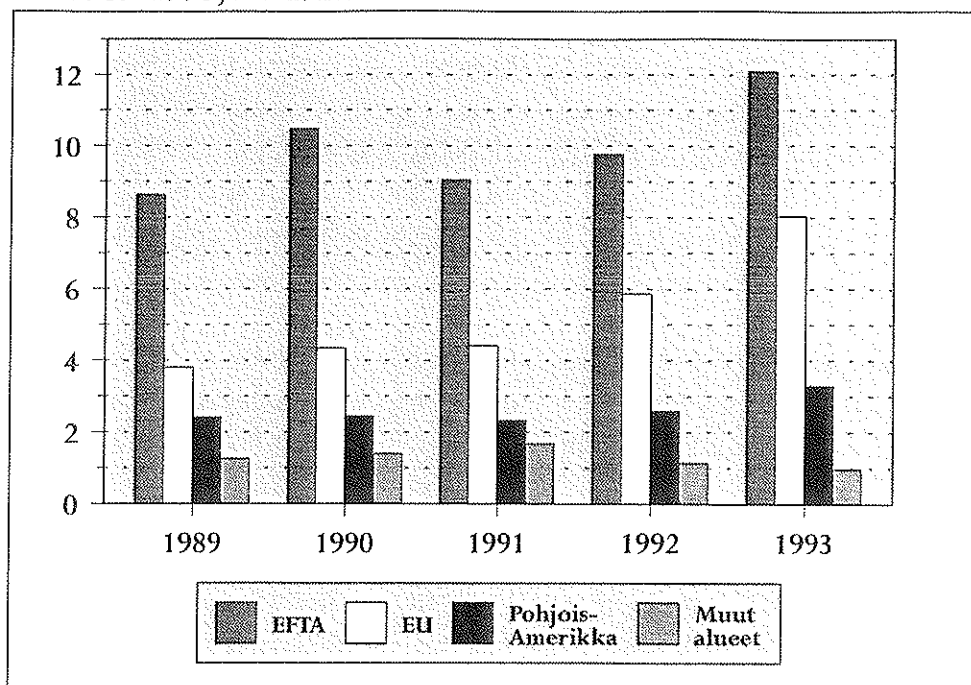
Eniten suorien sijoituksia on Suomeen tehty Ruotsista, jonka osuus kaikista sijoituksista oli vuonna 1993 vajaa neljännes (ks. liite 5). Ruotsalaisten yritysten etabloituminen Suomeen on ollut vaivatonta, koska Suomi on kulttuuriltaan ja talouden rakenteeltaan melko samanlainen kuin Ruotsi. Ruotsin jälkeen seuraavaksi suurimpia sijoittajamaita olivat Sveitsi, Alankomaat ja Yhdysvallat.

Suomalaisiin teollisuusyrityksiin tehdyistä sijoituksista valtaosa on tullut EFTA-maista. Kaupan alalle on taas investoitu tasaisesti kaikilta alueilta. Muilla palvelualueilla korostuu taas EFTAn asema. EFTA-maiden sijoitukset ovat siis keskittyneet teollisuuteen. EU-maat taas ovat sijoittaneet jokseenkin yhtä paljon teollisuuteen kuin kaupan alalle. Pohjois-Amerikka ja muut markkina-alueet ovat keskittäneet valtaosan sijoituksistaan Suomessa kaupan alalle (Heikkilä 1994).

Ulkomaiset monikansalliset Suomessa

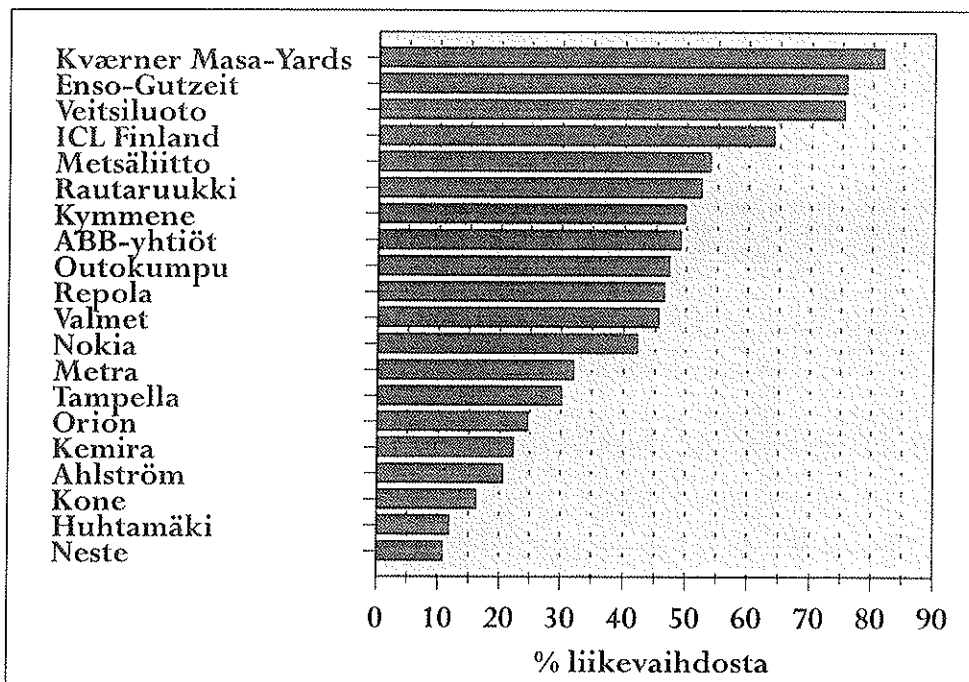
Viime vuosina on tehty muutamia suuria yrityskauppoja, joiden seurauksena ulkomaalaisomisteisten yritysten merkitys Suomen teollisessa rakenteessa ja viennissä on tuntuvasti kasvanut samanaikaisesti, kun suomalaisten monikansallisten yritysten osuus on pienentynyt. Kuviossa 4 on esitetty Suomen 20 vienniltään suurinta yritystä ja niiden viennin osuus liikevaihdosta. Näiden suuryritysten joukossa on kolme ulkomaalaisomisteista yritystä (Kværner Masa-Yards, ICL Finland, ABB-yhtiöt), jotka kaikki ovat voimakkaasti vientisuuntautuneita. Kaikki kolme ulkomaalaisomisteista yritystä ovat kymmenen suurimman viejän joukossa.

Kuvio 3. Suorien sijoitusten kanta Suomessa alueittain vuosina 1989-1993, mrd. mk

Lähde: Suomen Pankki

Kuvio 4. Suomen teollisuusyritysten 20 suurinta viejää 1993, % liikevaihdosta (yritykset järjestetty viennin liikevaihto-osuuden mukaan)

Lähde: Talouselämän suuryritystietokanta

Ulkomaiset yritykset Suomessa lukumääräisesti

Suomessa toimi vuonna 1992 vajaa 1000 sellaista ensimmäisen polven²⁾ ulkomaista yritystä, joista ulkomaiset omistivat vähintään viidenneksen (Tilastokeskus 1994). Suurimmassa osassa (86%) ulkomainen omistusosuus oli kuitenkin yli puolet. Henkilöstöä nämä yritykset työllistivät n. 38 000 henkilöä, joka edustaa 3.3 prosenttia kaikista Suomessa toimivien yritysten henkilöstöstä. Pääosa yrityksistä toimii kaupan alalla (588 kpl). Teollisuudessa ulkomaisten omistamia yrityksiä toimi 155, teknisessä ja liike-elämän palvelualoilla 92 yritystä ja muilla toimialoilla 127 yritystä.

Eniten ulkomaisia yrityksiä Suomessa on Ruotsista. Näitä oli Suomessa 403 vuonna 1992. Seuraavina Suomeen eniten sijoittaneina maina tulevat Yhdysvallat (103 yritystä), Tanska (86 yritystä), Saksa (79 yritystä) ja Sveitsi (71 yritystä). Eniten henkilöitä työllistävät yritykset tulevat Ruotsista, Yhdysvalloista, Saksasta, Alankomaista ja Norjasta. Ruotsista ja Yhdysvalloista tulleet yritykset saivat aikaan puolet ulkomaisten yritysten aikaansaamasta 42.5 mrd. markan liikevaihdosta (ks. liite 6).

Ulkomaiset yritykset ovat keskimäärin suurempia, kuin yksityiset kotimaiset yritykset. Työllisiä yritystä kohden on 39 ja liikevaihto yritystä kohden on 44 miljoonaa markkaa. Yksityisissä kotimaisissa yrityksissä vastaavat luvut ovat yhdeksän työllistä ja 6.4 miljoonaa markkaa yritystä kohden.

Suuri osa sijoituskohteista Suomessa on myyntiyhtiöitä, joihin ulkomainen sijoittaja on sijoittanut vain vähän pääomaa. Vuonna 1992, kun ulkomaalaisomisteisia yrityksiä oli Suomessa noin 1000, ulkomaisista yrityksistä 600 pienintä muodostivat noin 3 prosenttia sijoituskannasta ja 50 suurinta yritystä noin 70 prosenttia sijoituskannasta (Heikkilä 1994).

²⁾ 1. polven yrityksiä ovat suoraan ulkomaisten omistajien omistuksessa olevat liikeyritykset. Näiden yritysten mahdolliset tytäryhtiöt tai yhtiötetyt osat eivät sisälly tilastoihin. Ulkomaisten omistamat hallintayhtiöt ovat myös yleistyneet vuoden 1986 jälkeen. Nämä yhtiöt omistavat käytännössä satoja tytäryhtiöitä, joita ei lueta ulkomaisiksi. Kaikkia ulkomaisten yritysten faktisessa omistuksessa olevia yrityksiä ei siten tilastoida missään. Suomen teollisuudessa arvioidaankin olevan ulkomaisten suoraan tai välillisesti omistamia yrityksiä yli kaksinkertainen määrä kuin mitä Tilastokeskuksen yritysrekisteriin on kirjattu.

4. AIKAISEMPIA TUTKIMUSTULOKSIA SUORISTA SIJOITUKSISTA SUOMEEN

Ulkomaisten yritysten suorista sijoituksista Suomeen on tehty suhteellisen vähän tutkimuksia. Pääosassa näitä selvityksiä on tutkittu jo Suomessa sijaitsevia ulkomaisia yrityksiä ja niiden kokemuksia Suomessa. Suomen Pankin keräämien suorien sijoitusten tilastotietoja ja Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tietoja on jo referoitu luvussa 3. Seuraavassa keskitytään tarkastelemaan lyhyesti muutamia yrityskyselyihin perustuvia selvityksiä.

Kyselytutkimus ulkomaisten monikansallisten yritysten suorista sijoituksista Suomeen

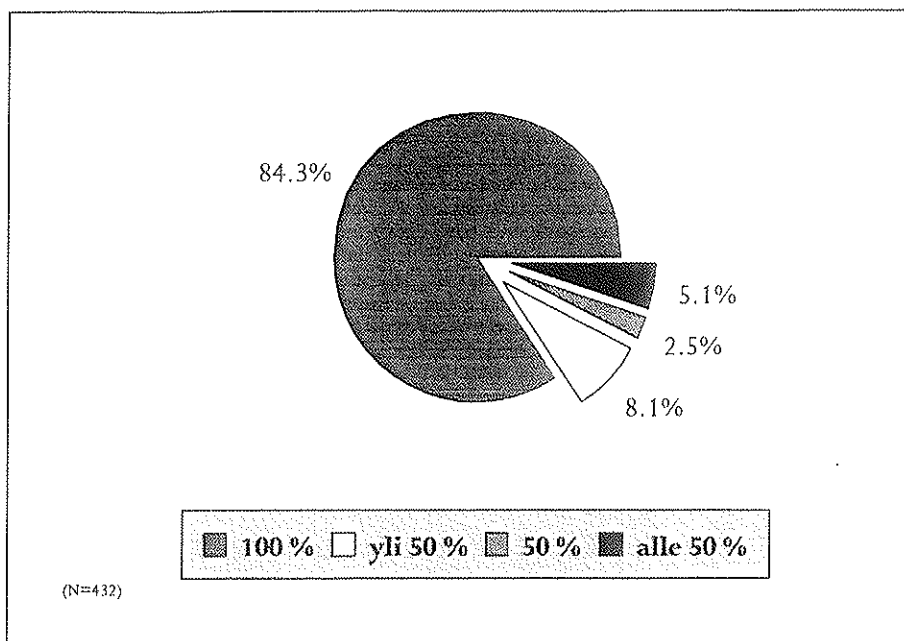
Paasosen (1994) tutkimuksessa kartoitettiin ulkomaisten, monikansallisten yritysten suoria sijoituksia Suomeen. Tutkimukseen vastasi 486 yritystä, joilta tiedot kerättiin vuosien 1993-94 aikana.

Käytetyin investointitapa on ollut greenfield-investointi: lähes kolme yritystä neljästä on käyttänyt tätä tapaa. Greenfield-investointi on eniten käytetty investointitapa joka toimialalla. Valmistuksessa yritysostojen osuus on kuitenkin ollut suuri eli noin kolmannes yrityksistä on tehnyt investoinnin ostamalla jo olemassa olevan yrityksen. Kaupan alalla yli 80 prosenttia suorista sijoituksista oli tehty greenfield-investointeina. Fuusioiden määrä oli hyvin vaatimaton ja niistä suurin osa oli tapahtunut palvelusektorilla. Greenfield-investointien suurta määrää selittää lukuisien myyntiyhtiöiden perustaminen, joiden tarkoituksena on ollut emoyhtiön tuotteiden myynninedistäminen Suomen markkinoilla.

Tutkimuksen ulkomaiset yritykset ovat valtaosaltaan kokonaan ulkomaisten omistuksessa (kuvio 5). Ulkomaisia omistajia, joilla oli yrityksessä vain vähemmistöosuus oli tutkimuksessa vain 5 prosenttia. Ilmeistä on, että ulkomaiset omistajat haluavat säilyttää kontrollin yrityksen toiminnasta ja sen tuloksista. Pienissä yrityksissä ulkomaiset omistivat yrityksen kokonaan, kun taas erittäin suurissa yrityksissä oli enemmän ulkomaisia vähemmistöosuuksia.

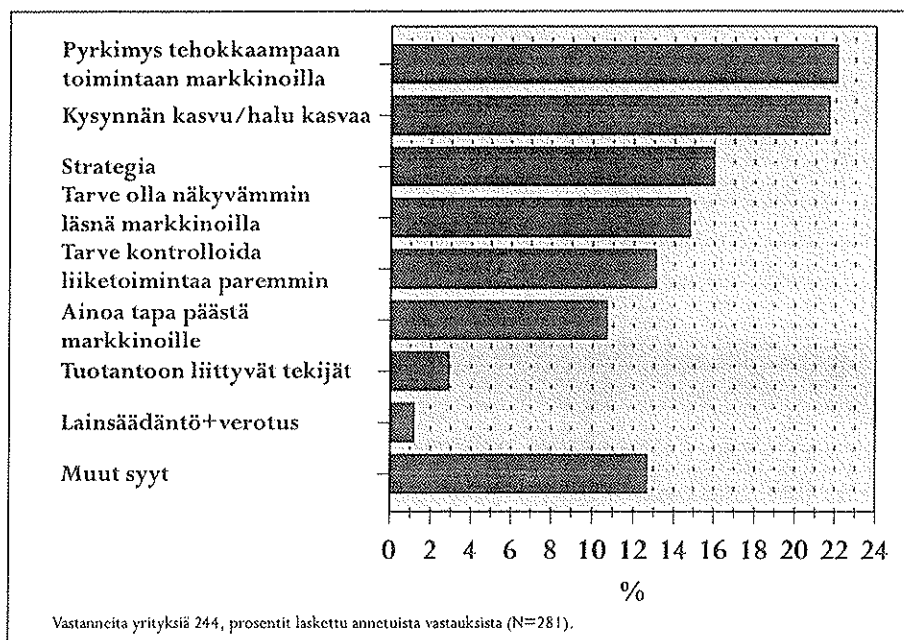
Suurin osa Suomessa toimivista ulkomaisista yrityksistä toimii joko emoyhtiön Euroopan yksikön (39%) tai Skandinavian yksikön (37%) alaisuudessa. Vajaalla viidenneksellä yrityksistä Suomen yksikkö toimii alueen pääyksikkönä (headquarter), jonka vastuulla oli Suomen markkina-alueen lisäksi jokin muu markkina-alue. Tällaisina muina vastuullisina markkina-alueina mainittiin useimmiten Baltian maat, Venäjä ja Skandinavia.

Kuvio 5. Yritysten ulkomainen omistusosuus

Lähde: Paasonen (1994)

Kuvio 6. Syitä ulkomaisten yritysten suoriin sijoituksiin Suomessa

Lähde: Paasonen (1994)

Kolmella yrityksellä neljästä yrityksen strateginen asema emoyhtiössä on pysynyt muuttumattomana koko Suomessa oloajan. Niillä yrityksillä, joilla muutoksia strategi-

sessä asemassa on tapahtunut, se on useimmiten tarkoittanut Baltian maiden ja Venäjän markkinoiden lisäämistä Suomen yksikön vastuulle.

Tutkimuksen yritysten vienti Suomesta on ollut suhteellisen vaatimatonta. Osaksi tämä selittyy tutkimuksen mukaan sillä, että suuri osa yrityksistä toimii joko tukku- tai vähittäiskaupan alalla, joten ne on perustettu myymään emoyhtiön tuotteita Suomen markkinoilla. Valmistusyrityksistä suurin osa taas on horisontaalisesti integroituneita yrityksiä, jotka valmistavat ja myyvät tuotteen asemamaansa markkinoille.

Yrityksiltä kysyttiin niitä tekijöitä, jotka ovat saaneet yrityksen investoimaan Suomeen. Eniten yrityksiä on Suomeen vetänyt halu parantaa yrityksen toimintaa ja olla näkyvämmiin esillä Suomen markkinoilla (kuviokuva 6). Kysynnän kasvu ja yrityksen samanaikainen halu itse kasvaa ovat myös olleet keskeisiä syitä investointiin Suomessa. Myös kilpailijan ostaminen ulos markkinoilta oli yksi tekijä, jonka yritykset mainitsivat investoinnin syynä.

Tutkimuksessa mukana olleista yrityksistä 220 (64%) yritystä vastasi, että heidän Suomen yksiköllä on toimintaa myös kolmannessa maassa. Kaikki yritykset eivät siis näytä investoivan Suomeen vain toimiakseen Suomen markkinoilla vaan myös laajemmalla maantieteellisellä alueella. Tärkeimpinä alueina nämä yritykset mainitsivat Baltian maat ja Venäjän ja Skandinavian. Kun tilannetta tarkastellaan yrityksen toimialan mukaan, teollisuusyrityksistä 83 prosenttia toimii myös kolmansilla markkinoilla, kun taas myyntiyrityksistä jonkin verran yli puolet. Eurooppalaisista yrityksistä yli puolet suuntautuu Suomen kautta lähinnä Baltian maihin ja noin viidennes Skandinavian alueelle (taulukko 3.) Skandinaviasta tulevat yritykset suuntautuvat Baltian maihin, mutta myös Skandinavian alueelle. Venäjältä ja Baltian maista olevat sijoittajat taas pyrkivät Suomen kautta lähinnä Skandinavian, mutta myös omille markkinoilleen.

Investointeja Suomeen estävinä tekijöinä noin kolmannes vastanneista yrityksistä näki lainsäädännön ja byrokratian. Lähinnä ne viittasivat aikaisemmin voimassa olleeseen lainsäädäntöön, joka ennen rajoitti ulkomaalaisomistusta Suomessa. Myös markkinoilla vallitsevat epätäydellisyydet, kuten esimerkiksi valtion omistamat monopolit joillakin teollisuudenaloilla herättivät kritiikkiä. Valtion virkamiesten ja työmarkkinajärjestelmän byrokraattisuuden nähtiin myös vähentävän investointeja Suomeen. Suomen markkinoiden pienuutta pidettiin ongelmana.

Positiivisina kokemuksina Suomesta yritykset mainitsivat yritysilmastoon, tuotteiden kysynnän ja ammattitaitoisen työvoiman. Yritysilmastolla tarkoitetaan tässä lähinnä yritysten kokemuksia virkamiesten asenteista ulkomaisia yrityksiä kohtaan, Suomen kansainvälistymistä, markkinoiden vapauttamista, infrastruktuuria, liiketoimintaetiikkaa yms. Yritykset olivat myös olleet tyytyväisiä tuotteidensa kysyntään markkinoilla.

Suomen vahvuuksina nähtiin myös työvoiman korkea ammattitaito, korkea koulutustaso ja hyvä kielitaito.

Taulukko 3. Suomessa sijaitsevien ulkomaisten yritysten kolmannet markkinat suoran sijoituksen lähtömaan mukaan jaoteltuna

		Yrityksen markkinat					
		Skandinavia	Eurooppa	Baltian maat	Venäjä	Muut	Yhteensä
Y r i t t y ö k m s a e n	Skandinavia	25	12	37	17	10	100 (N=84)
	Eurooppa	19	9	55	7	11	100 (N=75)
	Pohjois-Amerikka	16	16	44	8	16	100 (N=25)
	Venäjä	60	0	0	40	0	100 (N=5)
	Muut	9	18	27	18	27	100 (N=11)

Kaiken kaikkiaan yritykset olivat olleet tyytyväisiä toimintaansa Suomessa. Suurin osa yrityksistä oli saavuttanut toiminnalleen asettamansa tavoitteet Suomessa ja 13 prosenttia yrityksistä oli jopa ylittänyt tavoitteensa. Yritysten tulevaisuuden suunnitelmat olivat hyvin sopusoinnussa toiminnan tulosten kanssa, koska 41 prosenttia yrityksistä suunnitteli toiminnan laajentamista Suomessa ja hiukan yli puolet aikoi pitää toiminnan tason entisellään.

Saksalais-Suomalaisen Kauppakamarin tutkimus saksalaisten yritysten kokemuksista Suomessa

Suomessa toimi kyselyhetkellä (vuonna 1992) 70 saksalaista yritystä, joista 49 vastasi Saksalais-Suomalaisen Kauppakamarin kyselyyn. Pääosa näistä on pieniä alle viisikymmentä henkilöä työllistäviä yrityksiä. Nämä yritykset toimivat kemian- ja muoviteollisuudessa sekä elektroniikka- ja metalliteollisuudessa. Pääosa yrityksistä on markkinointiyhtiöitä. Vain 16 prosentilla on tuotannollista toimintaa ja loput toimivat palvelusektorilla. Nämä yritykset työllistivät kyselyhetkellä Suomessa noin 2400 henkilöä.

Pääosin saksalaiset yritykset suhtautuivat myönteisesti Suomeen sijaintipaikkana. Tärkeimpänä etuna nähtiin Suomen tuleva EU-jäsenyys. Suomen etuna pidettiin myös toimi- ja johtohenkilöiden ammattitaitoa ja hyvää kielitaitoa. Myös hyvä infrastruktuuri ja

korkea teknologian taso nähtiin selvänä etuina. Baltian maiden ja Venäjän läheisyyttä samoin kuin toimivia liikenneyhteyksiä Saksaan arvostettiin.

Selvänä hättänä Suomessa nähtiin ammattiyhdistysliikkeen asenne. Erityisesti kritiikki kohdistui työntekijöiden edustajien joustamattomiin asenteisiin. Yritysverotusta ei koettu hättänä eikä etuna, mutta henkilöverotus oli kyselyn mukaan suurin haitta Suomessa. Varsinkin saksalaisten johtajien mielestä henkilöverotus Suomessa on lähes siemättömällä tasolla. Muuten saksalaiset johtajat viihtyvät Suomessa erittäin hyvin.

Tutkimus ulkomaisista yrityksistä ja niiden tutkimustoiminnasta Suomessa 1984-91

Tässä tutkimuksessa (Luukkanen 1994) keskityttiin tarkastelemaan 1. polven ulkomaisia teollisuusyrityksiä Suomessa Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan. Tutkimuksen mukaan ulkomaisten teollisuusyritysten lukumäärä vakiintui 1980-luvulle tultaessa 150-200 yrityksen tasolle. Yritysten lukumäärä alkoi kasvaa varsinaisesti 1970-luvun alussa, jonka jälkeen yritysten määrä lisääntyi kymmenessä vuodessa (1972-1983) sadasta kahteensataan. Vuoden 1988 jälkeen 1. polven yritysten määrä kääntyi laskuun, kun omistus muuttui epäsuoraksi ja usean yrityksen omistus keskitettiin holding-yhtiöihin (ks. alaviite sivulla 10).

Ulkomaisten yritysten hallitsemisissa yrityksissä on tapahtunut viimeisen 20 vuoden aikana selvä laadullinen muutos. Työvaltaisten alojen yritysten vetovoima loppui 1980-luvulla ja monet yritykset lopettivat toimintansa Suomessa palkkatason noustessa. Sen jälkeen ulkomaisten yritysten mielenkiinto on suuntautunut konepajateollisuuden yrityksiin. Metsäteollisuuden yritykset ovat edelleen pysyneet suomalaisten omistuksessa ja sen suosio tuntuu näkyvän vain pörssiyritysten portfolioinvestointeina. Ulkomaiseen omistukseen on Suomessa siirtynyt valtaosa telakkateollisuutta, huomattava osa sähkö- ja elektroniikkateollisuudesta sekä monia koneteollisuuden yrityksiä. Myös rakennusaine- ja kemianteollisuus on kiinnostanut ulkomaisia sijoittajia.

Ulkomaiset yritykset ovat panostaneet Suomessa paljon tutkimus- ja kehitystoimintaan. Ulkomaiset yritykset ovat Suomessa nostaneet tutkimuspanostaan ja sen osuus koko Suomen teollisuuden tutkimuspanoksesta on noussut nopeasti. Vuonna 1991 ulkomaisten yritysten tutkimuspanos oli 8.9 prosenttia koko teollisuuden tutkimuspanoksesta, kun taas näiden yritysten liikevaihto oli vain 4.2 prosenttia teollisuuden yritysten aikaansaamasta liikevaihdosta. Osaksi tämä selittyy sillä, että ulkomaisten yritysten omistus on keskittynyt konepaja- ja elektroniikkateollisuuteen, jossa perinteisesti panostetaan tutkimustoimintaan paljon. Ulkomaisten yritysten panostus tutkimukseen

osoittaa, että ulkomaiset yritykset ovat sijoittaneet suomalaisen työvoiman laatuun ja osaamiseen.

Tutkimus japanilaisten yritysten kiinnostuksesta investoida Suomeen

Japanilainen Japan Institute for Overseas Investment (JOI) teki Invest in Finland Bureaua toimeksiannosta tutkimuksen japanilaisten yritysten kiinnostuksesta investoida Suomeen. Tutkimukseen osallistui hiukan yli 50 yritystä.

Käytännöllisesti katsoen yksikään japanilainen yritys ei ollut kiinnostunut Suomesta investointikohteenä lähitulevaisuudessa. Japanilaisilla yrityksillä oli hyvin vähän tietoa Suomesta: lähes 70 prosenttia vastanneista ei ollut saanut ollenkaan tietoa Suomesta ja loput yritykset eivät olleet saaneet sitä tarpeeksi. Tämä varmasti osittain selittää japanilaisten yritysten haluttomuutta investoida Suomeen. Yrityksillä ei myöskään ollut tietoa ulkomaisen omistuksen vapautumisesta Suomessa, eikä suurin osa ollut edes sellaisesta informaatiosta kiinnostunut. Useimmin mainittuna syynä haluttomuuteen tehdä tuotannollisia investointeja Suomeen nähtiin Suomen pienet kotimarkkinat.

Venäjän ja Baltian maiden markkinat japanilaiset yritykset näkivät kyselyajankohtana liian epävakaina, jotta ne olisivat olleet halukkaita investoimaan Suomeen päästäkseen tätä kautta näille markkinoille. Ne yritykset, jotka näkivät nämä markkinat potentiaalisina tulevaisuudessa eivät kuitenkaan nähneet mitään syytä suuntautua Itä-Eurooppaan Suomen kautta tai suomalaisen yrityksen kanssa.

Kyselyn perusteella JOI antoi muutamia suosituksia. Tärkeimpänä oli Suomi-tietoisuuden lisääminen Japanissa. Japanilaiset yritykset eivät ole tietoisia Suomen olemassaolosta ja siksi Suomi ei edes ole potentiaalisten vaihtoehtojen joukossa, kun japanilainen yritys suunnittelee investointia Eurooppaan. Suomen myyminen porttina idän markkinoille on yksi vaihtoehto, vaikkakin japanilaiset yritykset näkivät nämä markkinat kyselyhetkellä hyvin epävakaina poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten muutosten keskellä. Yhtenä investointeja Suomeen vetävänä tekijänä nähtiin suomalaisten yritysten suorat sijoitukset Japaniin, jotka lisäävät japanilaisten yritysten Suomi-tietoutta ja sitä kautta näiden yritysten kokemuksia suomalaisista yrityksistä.

5. ULKOMAISTEN YRITYSTEN SUORAT SIJOITUKSET SUOMEEN - KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSIA

5.1 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen toteutus

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksessa tehtiin yhteistyössä valtiovarainministeriön kansantalousosaston kanssa keväällä 1991 kysely Suomessa toimiville ulkomaalaisomisteisille yrityksille (Kansainvälistymistyöryhmän raportti 1992). Kyselyn avulla pyrittiin pienen otoksen avulla selvittämään Suomessa toimivien ulkomaalaisten yritysten kokemuksia Suomessa ja Suomeen suuntautuvan investointivirran kehitystä lähitulevaisuudessa.

Olosuhteet Suomessa ovat vuodesta 1991 merkittävästi muuttuneet ja kysely päätettiin uusiksi, jotta voitaisiin selvittää, ovatko nämä toimintaympäristön muutokset merkittävästi muuttaneet myös ulkomaalaisomisteisten yritysten käsityksiä toiminnasta Suomessa ja miten nämä muutokset ovat vaikuttaneet näiden yritysten strategioihin. Kysely tehtiin Suomen neuvoa-antavan Euroopan unionin jäsenyyttä koskevan kansanäänestyksen jälkeen.

Kyselyn näytteeseen oli vuonna 1991 valittu 44 Suomessa toimivaa ulkomaista yritystä. Näistä yrityksistä 29 vastasi kyselyyn. Koska uusintakyselyn tarkoituksena oli nimittäin selvittää, miten toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet näihin samoihin yrityksiin, lähetettiin kysely vuonna 1994 vain niille yrityksille, jotka olivat vastanneet vuoden 1991 kyselyyn. Yritysten vastauksia eri kyselyajankohdilta vertailemalla voidaan nähdä toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten vaikutuksia yritysten kokemuksiin sekä suunnitelmiin Suomessa. Kyselylomake lähetettiin suoraan yritysten ylimmälle johdolle.

Koska kyselyyn vastanneiden yritysten joukko on suhteellisen pieni, ei kyselyn perusteella voida tehdä mitään johtopäätöksiä koskien kaikkia Suomessa sijaitsevia ulkomaisia yrityksiä. Se antaa kuitenkin mahdollisuuden tarkastella toimintaympäristön muutosten vaikutuksia, joiden voidaan olettaa olevan saman suuntaisia myös muilla Suomessa sijaitsevilla ulkomaisilla yrityksillä. Koska tämä kysely on suunnattu jo Suomessa sijaitseville ulkomaisille yrityksille, ei se anna mahdollisuuksia tehdä johtopäätöksiä niistä yrityksistä, jotka ovat vasta harkitsemassa Suomea mahdollisena investointikohteena, eikä se siksi voi myöskään antaa kuvaa siitä, minkälaiset asiat ovat näiden yritysten kannalta ongelmallisia.

5.2 Vuosien 1991 ja 1994 kyselytulosten vertailu

Kyselyyn vuonna 1991 vastanneesta 29 yrityksestä 24 vastasi kyselyyn syksyllä 1994. Yksi vastanneista yrityksistä oli siirtynyt kokonaan kotimaiseen omistukseen kyselyajankohtien välillä. Yrityksen hankkiminen takaisin kotimaiseen omistukseen oli vastaajan mukaan ollut emoyhtiön strateginen päätös ja se oli toteutettu heti, kun mahdollisuus siihen oli tarjoutunut. Kyseinen yritys ei tämän vuoksi vastannut, joten vertailtaviksi jäivät 23 yrityksen vastaukset.

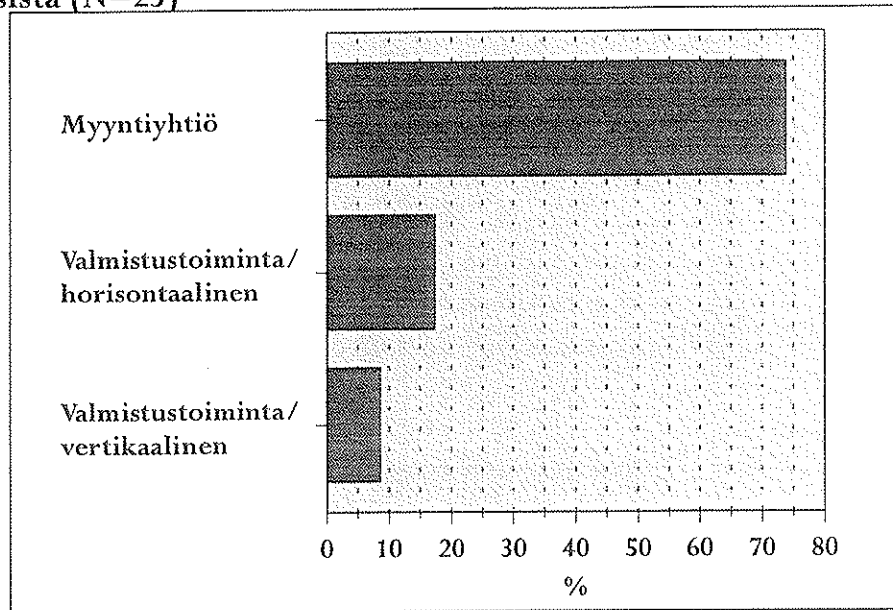
Yritysten perusstrategia

Pääosalla yrityksistä sijoittumisstrategiana Suomeen on ollut myyntiyhtiön perustaminen. Lähes kolme neljästä vastanneesta yrityksestä on käyttänyt tätä strategiaa (kuvio 7). Kyselyiden perusteella näyttää siltä, että investoinnin luonne ei muutu sen kypsyessä. Lähes kaikki yritykset ovat jatkaneet samalla strategialla kuin mikä niillä oli sijoituessaan Suomeen. Yksi vastanneista metalliteollisuuden yrityksistä oli muuttunut valmistusyhtiöstä pelkäksi myynti- ja markkinointiyhtiöksi kyselyajankohtien välisenä aikana. Valmistustoimintaan painottuneilla yrityksillä lähtökohtana on pääosin ollut horisontaalinen integraatio. Koska yritysten vastauksia selvimmän erottelava tekijä oli toimialan sijaan se, onko yritys myynti- vai valmistusyhtiö, vastaukset eroteltiin tämän ominaisuuden perusteella.

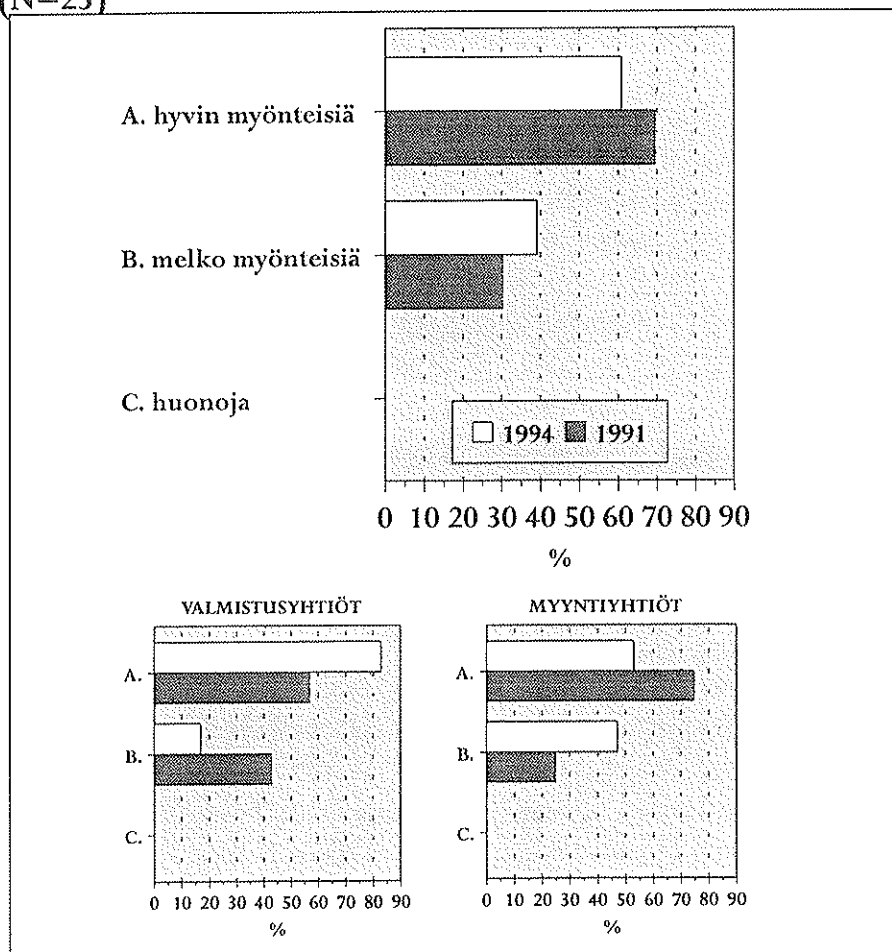
Suomesta saadut kokemukset

Kaikilla vastanneilla yrityksillä kokemukset Suomesta ovat olleet myönteisiä ja valtaosalla yrityksistä hyvin myönteisiä. Hyvin myönteisesti suhtautuneiden yritysten määrä on kuitenkin hiukan vähentynyt vuodesta 1991 (kuvio 8). Selvä ero on tapahtunut valmistusyhtiöiden kokemusten ja myyntiyhtiöiden kokemusten välillä. Vuonna 1991 valmistusyhtiöistä yli puolella kokemukset olivat olleet hyvin myönteisiä ja kolme vuotta myöhemmin tällaisten yritysten osuus oli noussut yli 80 prosenttiin. Sen sijaan myyntiyhtiöiden kokemukset Suomessa ovat huonontuneet vuodesta 1991, vaikkakin olivat edelleen melko myönteisiä. Ilmeistä on, että Suomessa vallinnut syvä lama on vaikuttanut myyntiyhtiöiden tuloksiin, eikä yritysten myynti ole kehittynyt suunnitelmien mukaan. Valmistusyhtiöt ovat taas kokeneet Suomen lainsäädännössä ja verotuskäytännössä tapahtuneet muutokset niin positiivisina, että se on lisännyt hyvin myönteisesti suhtautuvien yritysten määrää.

Kuvio 7. Perusstrategia yrityksen sijoittumisessa Suomeen, % yrityksistä (N=23)

Kuvio 8. Suomeen sijoittumisesta saadut kokemukset, % yrityksistä (N=23)

Toimintaan liittyneitä ongelmia Suomessa

Ulkomaisilla yrityksillä oli Suomessa ollut ongelmia työvoimaan, toimintavapauteen sekä verotukseen ja verolainsäädäntöön liittyvissä asioissa. Vielä vuonna 1991 verotukseen ja Suomen verolainsäädäntöön liittyvät ongelmat olivat yleisiä, mutta ne olivat vähentyneet huomattavasti vuoteen 1994 mennessä (taulukko 4). Ilmeisestikin yritysverokannan alentaminen on ollut yksi tämän kehityksen keskeinen syy. Ne yritykset, jotka vielä kokivat verotukseen liittyviä ongelmia, mainitsivat mm. kiinteistöjen korkean leimaveron ja avoimien verotuksen, silloin kun ulkomainen osingonsaaja ei saa hyvitystä. Lisäksi verotuksen poukkoilevuuden koettiin hankaloittavan liiketoimintaa.

Myös työvoimaan liittyvät ongelmat olivat vähentyneet vuodesta 1991. Yritykset kuitenkin mainitsivat edelleen sellaisiin ongelmiin, jotka olivat aikaisemmin aiheuttaneet vaikeuksia yrityksen toiminnalle Suomessa, kuten mm. työvoimapula 1980-luvun lopulla. Nykyisin yritykset kokivat pahimmaksi ongelmaksi työmarkkinajärjestelmän joustamattomuuden.

Vielä vuonna 1991 yrityksillä oli ollut ongelmia ulkomaisten yritysten toimintavapautta koskevissa asioissa. Pääasiassa tällaisina ongelmina mainittiin erilaiset ulkomaisten omistajien toimintaa ja omistusoikeutta rajoittavat lait. Vuoden 1993 alusta suurin osa näistä rajoituksista kumottiin uusien lakien astuttua voimaan. Uuden kyselyn mukaan yrityksillä olikin aikaisempaa vähemmän ongelmia toimintavapauteen liittyvissä asioissa. Muiden edellä mainitsemattomien alueiden lisäksi yritykset mainitsivat kokeneensa ongelmallisina Suomessa mm. valtion voimakkaan tuen ja suojan kotimaisille elintarvikkeille, valuuttaepävarmuuden ja markkinoiden pienuuden.

Yhdelläkään yrityksellä ei ollut ongelmia tiedonsaannissa ja kommunikaatiossa. Tämä ei välttämättä tarkoita, että tällä alueella ongelmia ei olisi. Luultavasti tähän liittyvät ongelmat ovat huomattavasti keskeisempiä yrityksillä, jotka ovat vasta suunnittelemasa investointia Suomeen, kuin niillä yrityksillä, jotka jo ovat Suomessa.

Syitä investointien suuntaamiseen Suomeen

Kyselyyn vastanneilta yrityksiltä kysyttiin syitä, jotka voisivat puoltaa heidän edustamansa kaltaisen kansainvälisen yrityksen investointeja Suomeen. Vuonna 1991 ylivoimaisesti tärkeimpänä tekijänä nähtiin Suomen markkinat. Koska markkinat itään ovat merkittävästi auenneet vuodesta 1991, vielä Suomen markkinoita tärkeämmäksi tekijäksi investoinnin suuntaamisessa Suomeen nähtiin vuonna 1994 Suomen maantieteellinen asema suhteessa idän markkinoihin. Yritykset ovat siis tähän asti tehneet investointinsa tänne pääasiassa ollakseen lähellä markkinoitaan, eikä niiden tarkoituksena ole ollut sijoittaa Suomeen vientiin tarkoitettua tuotannollista toimintaa.

Taulukko 4. Suomessa toimimiseen liittyneitä ongelmia, % yrityksistä (N=23)

Ongelma-alue	Kaikki		Valmistusyhtiöt		Myyntiyhtiöt	
	1991	1994	1991	1994	1991	1994
Työvoimakysymykset	8	4	14	17	6	6
Toimintavapaus	17	9	29	17	13	6
Verotus	30	13	57	33	19	6
Muut tekijät	26	13	43	17	19	12

Taulukko 5. Tekijöitä, jotka voisivat puoltaa investointien tekemistä Suomeen, % yrityksistä (N=23)

Investointeja puoltavia tekijöitä	Kaikki		Valmistusyhtiöt		Myyntiyhtiöt	
	1991	1994	1991	1994	1991	1994
Suomen markkinat	78	52	57	33	88	59
Yhteydet itään ja osaaminen idänkaupassa	31	57	57	50	19	59
Yrityksen erityisosaamisen hyödyntäminen	65	35	71	33	63	35
Suomalaisten yritysten tekninen taso	0	30	0	50	0	24
Verotustekijät	0	4	0	17	0	0
Työvoimakysymykset	0	0	0	0	0	0
Raaka-ainepohja	0	0	0	0	0	0
Muut tekijät	4	8	14	17	0	6

Taulukko 6. Ulkomaisten yritysten toimintaa säätelevän lainsäädännön ja lupamenettelyn merkitys yritysten etabloitumiseen, % yrityksistä (N=23)

Lainsäädännön ja lupamenettelyn rajoittavuus	Kaikki		Valmistusyhtiöt		Myyntiyhtiöt	
	1991	1994	1991	1994	1991	1994
Ei kovin rajoittava	65	87	14	67	88	94
Jonkin verran rajoittava	30	13	72	33	12	6
Hyvin rajoittava	5	0	14	0	0	0

Varsinkin myyntiyhtiöistä selvästi aikaisempaa useampi uskoi idän markkinoiden avautumisen puoltavan investoinnin tekemistä Suomeen (taulukko 5). Tämän kyselyn vas-

taukset tukevat siten ajatusta siitä, että Suomi voisi olla ulkomaisten yritysten gateway idän markkinoille (Gateway-työryhmän raportti 1994).

Vuonna 1991 toiseksi tärkeimpänä syynä investointien suuntaamiseen Suomeen oli Suomen markkinoiden jälkeen yrityksen erityisosaamisen hyödyntäminen Suomessa. Vuoden 1994 kyselyssä tällaisten yritysten määrä oli selvästi vähentynyt ja painopiste oli siirtynyt suomalaisten yritysten teknisen tason ja erityisosaamisen puolelle, jota yksikään yritys ei vielä vuonna 1991 pitänyt investointia Suomeen puoltavana tekijänä (taulukko 5). Ulkomaiset valmistusyritykset ovatkin tehneet suoria sijoituksia green-field-investointien sijaan ostamalla jo olemassa olevia yrityksiä. Kyselyyn vastanneet näkevät suomalaisten yritysten erityisosaamisen ja teknisen tason sellaisena, että yrityksen hankkiminen Suomesta olisi niiden mielestään varteenotettava vaihtoehto.

Muina syinä, jotka voisivat puoltaa yritysten sijoittumista Suomeen ilmoitettiin mm. Suomen ympäristötietoisuus potentiaalina tulevaisuudessa ja tällä hetkellä edullinen kustannustaso. Työvoimaan liittyvät tekijät ja raaka-ainepohja eivät olleet tekijöitä, joita yksikään yritys olisi nähnyt investointia Suomeen puoltavana tekijänä kumpanakaan kyselyajankohtana. Vaikka suomalainen työvoima on kansainvälisessä vertailussa verrattain korkeasti koulutettua, eivät yritykset eivät mieltäneet sitä syyksi investoinnin tekemiseen Suomeen. Toisaalta yritysten korkeatasoiseen osaamiseen sisältyy varmasti myös ajatus yrityksen työvoiman korkeasta osaamistasosta. Vaikuttaa siltä, kuin työvoimatekijät olisi tässä kysymyksessä mielletty Suomen työmarkkinajärjestelmäksi, jonka on aikaisemmassa, suomalaisia kansainvälistyneitä yrityksiä koskevassa kyselyssä, nähty vetävän investointeja Suomesta ulkomaille (Puhakka 1994).

Lainsäädännön vaikutus yritysten etabloitumiseen

Ulkomaisten investointien vähyyttä Suomessa on usein perusteltu ulkomaalaista omistusta rajoittavalla lainsäädännöllä. Suurin osa näistä laeista kumottiin vuoden 1993 alussa uusien ulkomaalaisomistusta koskevien lakien astuttua voimaan. Yritysten vastaukset erosivat tässä kysymyksessä erittäin selvästi valmistusyhtiöiden ja myyntiyhtiöiden välillä vuonna 1991 (taulukko 6). Valmistusyhtiöistä pääosa koki lainsäädännön joko hyvin tai jonkin verran rajoittavana vielä vuonna 1991, mutta vuoden 1994 kyselyssä kaksi kolmesta yrityksestä ei enää kokenut lainsäädäntöä syyksi, joka voisi kovinkaan paljon rajoittaa yritysten etabloitumista Suomeen. Myyntiyhtiöt eivät taas kumpanakaan vuonna ole kokeneet lainsäädäntöä tai lupamenettelyä etabloitumista estäväksi tekijäksi. Ne yritykset, jotka näkivät lainsäädännössä ja lupamenettelyssä ongelmia, mainitsivat mm. tuotevastuulainsäädännön tiukkuuden, osinkojen kaksoisverotuksen ja kiinteistöjen oston ja vuokrauksen ongelmat.

Verolainsäädännön vaikutukset

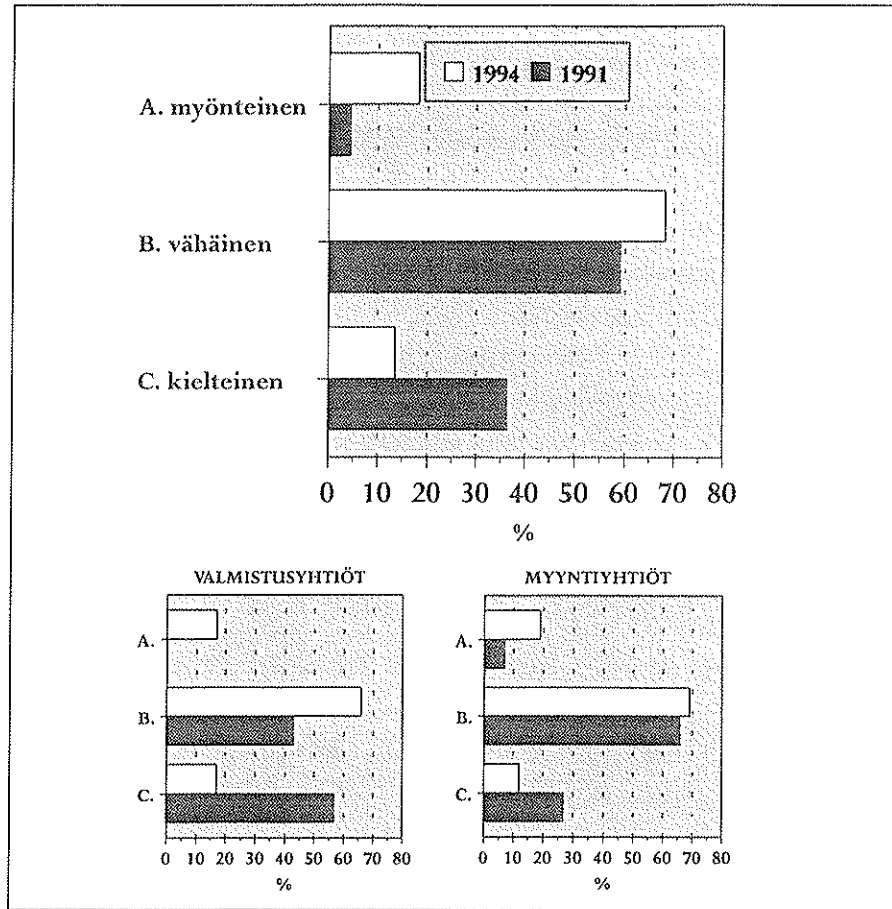
Yrityksiltä kysyttiin erikseen myös heidän käsitystään verolainsäädännön vaikutuksesta kansainvälisten yhtymien kiinnostukseen etabloitua Suomeen. Suomen 25 prosentin yritysverokanta on vähentänyt sellaisten yritysten määrää, jotka kokivat verolainsäädännön estävän etabloitumista. Verolainsäädäntöä ei kuitenkaan nähdä sellaisena tekijänä, joka varsinaisesti houkuttelisi yrityksiä investoimaan Suomeen (kuvio 9). Vuoden 1994 kyselyssä muutama yritys kuitenkin näki verolainsäädännön vaikutuksen voivan lisätä yritysten kiinnostusta investoida Suomeen. Vaikka yrityksen eivät näe verolainsäädännön merkitystä niin tärkeänä, että se vaikuttaisi investoinnin tekemiseen, niin monet kuitenkin halusivat huomauttaa korkeasta henkilöverotuksesta. Useiden yritysten mielestä korkea henkilöverotus vaikeuttaa yritysten mahdollisuuksia palkata Suomeen korkeatasoisia asiantuntijoita ja johtajia, koska palkat eivät Suomessa ole kilpailukykyisiä korkean verotuksen vuoksi.

EU-jäsenyyden vaikutukset Suomeen suuntautuviin suoriin sijoituksiin

Vuoden 1994 kysely tehtiin lokakuun 1994 EU-jäsenyyttä koskevan kansanäänestyksen jälkeen. Kyselyssä kysyttiin myös yritysten käsitystä halukkuudesta investoida Suomeen, kun jäsenyys toteutuu. Vielä vuonna 1991, kun yrityksillä ei ollut tietoa Suomen EU-ratkaisusta, jakautuivat yritysten käsitykset hyvin tasaisesti: noin kolmannes yrityksistä uskoi jäsenyyden lisäävän yritysten mielenkiintoa sijoittua Suomeen ja toinen kolmannes uskoi sen vaikutuksen jäävän vähäiseksi ja loput uskoivat jäsenyyden vähentävän kiinnostusta sijoittua Suomeen (taulukko 7).

Valmistusyhtiöt ovat viimeisen kolmen vuoden aikana muuttaneet eniten mielipidettään. Vajaa puolet uskoi jäsenyyden vähentävän kiinnostusta vielä vuonna 1991, mutta nyt ei enää yksikään usko kiinnostuksen vähenemiseen, vaan kaksi kolmannesta uskoo jäsenyyden jopa lisäävän yritysten kiinnostusta investoida Suomeen. Myös myyntiyhtiöissä on jäsenyyden investointeja lisäävään vaikutukseen uskovien määrä kaksinkertaisunut. Vastauksista on mahdoton päätellä, mistä tämä hyvin selkeä mielipiteenmuutos johtuu. Ilmeisesti mm. idän markkinoiden avautuminen ja Suomen kilpailukyvyyn nousu ja muut toimintaympäristössä tapahtuneet positiiviset muutokset ovat vaikuttaneet yritysten mielipiteeseen.

Kuvio 9. Verolainsäädännön vaikutus ulkomaisten yritysten kiinnostukseen etabloitua Suomeen, % yrityksistä (n=23)

Taulukko 7. EU-jäsenyyden vaikutus ulkomaisten yritysten kiinnostukseen sijoittua Suomeen, % yrityksistä (N=23)

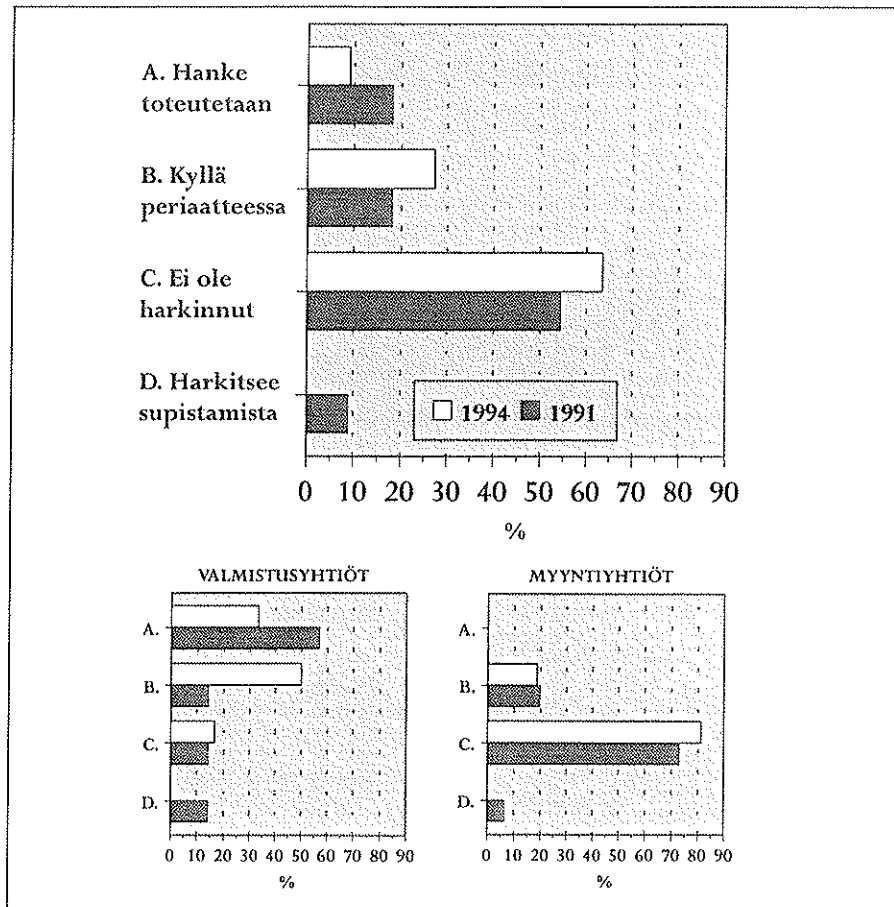
EU-jäsenyyden vaikutus	Kaikki		Valmistusyhtiöt		Myyntiyhtiöt	
	1991	1994	1991	1994	1991	1994
Lisää kiinnostusta	36	78	14	67	47	82
Vaikutus vähäinen	36	22	43	33	33	18
Vähentää kiinnostusta	28	0	43	0	20	0

Yritysten halukkuus investoida valmistustoimintaan

Kyselyn yritysten jatkoinvestointihalukkuuteen muutokset eivät kuitenkaan ole erityisesti vaikuttaneet. Kaksi kolmesta yrityksestä ei ole harkinnut valmistustoiminnan laajentamista Suomessa (kuvio 10). Myyntiyhtiöistä ei yksikään ole suunnitellut valmistustoiminnan aloittamista Suomessa, eikä yksikään edes harkitse sitä. Valmistusyhtiöistä puolet on periaatteessa avoimia laajentamiselle, mutta konkreettisia suunnitelmia ei

ole olemassa. Yksikään yritys ei enää harkitse valmistustoiminnan supistamista, kuten oli vielä vuonna 1991. Koska kysely koski vain Suomessa jo sijaitsevia yrityksiä, ei tämä kerro mitään niiden yritysten mahdollisista tulevista investoinneista Suomeen, jotka eivät vielä ole täällä.

Kuvio 10. Ulkomaisten yritysten suunnitelmat valmistustoiminnan laajentamiseen Suomessa, % yrityksistä (N=23)

5.3 Miten ulkomaisten yritysten suorat sijoitukset Suomeen kehittyvät tulevaisuudessa?

Näiden selvitysten perusteella ei ole syytä olettaa Suomeen suuntautuvan mitään suurta investointivirtaa tulevaisuudessakaan. Tätä selvitystä varten tehdyn kyselyn yritykset eivät suunnittele toiminnan laajentamista Suomessa, eivätkä ne usko myöskään muiden ulkomaisten yritysten suuntaavaan investointejaan merkittävässä määrin Suomeen. Ulkomaisten suorien sijoitusten Suomen sijoituskanta kasvoi kuitenkin vuonna 1994 aikaisempaa nopeammin.

Kyselyn perusteella näyttää siltä, että yritysten investointipäätöksiin vaikuttavat kaikkein eniten yritysten käsitykset markkinoiden potentiaalista. Suomen markkinat ovat kansainvälisesti katsoen verrattain pienet. Itään avautuneet markkinat voivat kuitenkin lisätä ulkomaisten yritysten kiinnostusta Suomeen, koska Suomen lähialueet mukaanluettuna markkinoiden koko noin viisinkertaistuu. Myös Suomen EU-jäsenyys voi lisätä EU:n ulkopuolisten maiden yritysten kiinnostusta investoida Suomeen.

Suomalaisten yritysten tekninen taso voi kyselyn mukaan houkuttaa ulkomaista sijoittajaa investoimaan suomalaisiin yrityksiin varsinkin jos yritys sopii organisaation muihin liiketoimintoihin. Tällöin ulkomaiset yritykset ovat kiinnostuneita lähinnä jo olemassa olevien yritysten ostamisesta, eivät greenfield-investoinneista.

Koska nykyinen ulkomaista omistusta koskeva lainsäädäntö on jo vapaata, ei se kyselyn perusteella ainakaan näytä rajoittavan ulkomaisten yritysten suoria sijoituksia Suomeen. Ulkomaalaisystävällisen lainsäädännön ei kuitenkaan uskota erikoisesti houkuttelevan investointeja Suomeen, vaan sen vaikutuksen nähdään olevan vähäinen. Myös verolainsäädännön osalta tilanne on vastaava. Henkilöverotus nähtiin Suomessa liian korkeaksi, mutta sen vaikutusten suuruutta on vaikea arvioida.

6. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ SUORISTA SJOITUKSISTA SUOMEEN

Kansainvälisesti verrattuna suorat sijoitukset Suomeen ovat jääneet vähäisiksi. Tämä osoittaa, että kansainvälistyneet yritykset eivät ole löytäneet Suomesta paljonkaan tekijöitä, jotka vetäisivät sijoituksia Suomeen.

Suomen lainsäädäntö rajoitti aikaisemmin ulkomaalaisomistusta ja ulkomaalaisten omistamaa yritystoimintaa. Lainsäädännön ja lupakäytännön liberalisoituminen 1980-luvulla ei kuitenkaan kasvattanut suoria sijoituksia Suomeen. Ulkomaalaisomistusta rajoittavat lait korvattiin vuoden 1993 alussa uusilla, lähes kaikki ulkomaalaisomistuksen rajoitukset poistavilla laeilla. Suorien sijoitusten kasvu lisääntyikin vuoden 1994 aikana selvästi aikaisempiin vuosiin verrattuna. Selvityksen perusteella on mahdotonta sanoa, kuinka paljon tästä on julkisen säätelyn vapauttamisen ansiota ja mikä taas on muiden tekijöiden osuus.

Tätä tutkimusta varten tehdyn kyselyn tuloksista voidaan kuitenkin todeta, että ulkomaisten yritysten kokemukset Suomessa ovat olleet myönteisiä ja myönteisyys on varsinkin valmistusyhtiöillä edelleen lisääntynyt vuodesta 1991. Ne yritykset jotka siis ovat jo investoineet Suomeen ovat olleet tyytyväisiä ja lainsäädännössä ja verotuksessa tapahtuneet muutokset ovat entisestään lisänneet tätä tyytyväisyyttä.

Ulkomaisten yritysten yritysostot Suomesta osoittavat, että Suomeen sijoittaneet ulkomaiset yritykset ovat pyrkineet hankkimaan lisää erityisosaamista vahvistaakseen kansainvälistä markkina-asemaansa. Kyselyiden perusteella tällaisen toiminnan voidaan uskoa edelleen jatkuvan, koska ulkomaiset yritykset arvostavat suomalaisten yritysten teknistä tasoa ja osaamista. Tässä on tapahtunut suuri muutos vuodesta 1991, joilloin ulkomaiset yritykset näkivät tärkeimpinä syinä investointien suuntaamisessa Suomeen oman erityisosaamisen hyödyntämisen Suomen markkinoilla.

Suomen ongelmana ovat liian pienet markkinat. Ulkomaiset yritykset eivät ole päässeet Suomen kautta riittävän laajoille markkinoille, jotta tuotteiden valmistusta olisi skaalaetuihin perustuen kannattanut siirtää Suomeen. Lähialueiden markkinoiden avautuminen voi lisätä ulkomaisten yritysten kiinnostusta investoida Suomeen, koska jo Suomessa olevat yritykset kokivat sen kyselyhetkellä tärkeimmäksi tekijäksi mahdollisen investoinnin suuntaamiseen Suomeen. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että se lisäisi tuotannollisten investointien määrää Suomessa. Kyselyn perusteella näyttää siltä, että ulkomaiset jo Suomessa toimivat yritykset uskovat, että ulkomaiset yritykset voisivat tehdä investointeja Suomeen idän markkinoiden tarjoamien mahdollisuuksien vuoksi. Tämä voi keskeisesti lisätä yritysten aikaisemmin laimeaa, markkinoi-

den pienuudesta johtuvaa kiinnostusta investoida Suomeen. Myös Suomen EU-jäsenyyden uskotaan kyselyn yrityksissä lisäävän investointihalukkuutta Suomeen.

Kyselyiden perusteella näyttää siltä, että ulkomaalaisomistukseen liittyvän lainsäädännön vapauttamisella on ollut positiivisia vaikutuksia jo täällä olevien ulkomaisten yritysten suhtautumisessa Suomeen investointikohteena. Ulkomaiset yritykset eivät enää koe lainsäädännön rajoittavan niiden toimintaa, eivätkä ne myöskään näe lainsäädäntöä tekijänä, joka voisi estää investointien suuntaamista Suomeen.

Nykyiseen verolainsäädäntöön kyselyn yritykset ovat tyytyväisiä, joskin sen vaikutusta pidetään vähäisenä yritysten tehdessä etabloitumispäätöstään. Yritykset näkivät Suomen korkean henkilöverotuksen vaikeuttavan yritysten mahdollisuuksia palkata Suomeen korkeatasoisia asiantuntijoita ja johtajia, vaikka sitä ei varsinaisesti nähdäkään esteenä yrityksen investoinnille Suomeen.

Jotta olisi mahdollista paremmin selvittää, minkälaisia asioita kansainväliset yritykset pitävät tärkeinä suorina sijoituksia tehdessään, olisi tutkimusta tarpeellista suunnata enemmän niihin yrityksiin, jotka ovat kiinnostuneita Suomesta sijoituskohteena, mutta eivät ole vielä tänne investoineet. Silloin olisi mahdollista saada uudesta näkökulmasta tietoa siitä, mitkä tekijät voisivat houkuttaa yrityksiä Suomeen, ja mitkä tekijät taas ovat mahdollisesti saaneet yrityksen valitsemaan jonkin toisen maan.

LÄHDELUETTELO

Dunning, J.H. (1993) *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Addison-Wesley, New York.

Gateway-työryhmän raportti (1994) Gateway-toimintaohjelma. UM 2.6.1994.

Heikkilä, A. (1994) Selvitys suorista sijoituksista Suomeen. Suomen Pankin keskustelualoitteita 2/94. Helsinki.

Japan Institute for Overseas Investment (1994) Investing in Finland - a Japanese Perspective -. Presentation Summary.

Kansainvälistymistyöryhmän raportti (1992) Teollisuuden ulkomaan sijoitukset ja investointien riittävyys kotimaassa. VM 27.1.1992.

Liiketaloustieteellinen Tutkimuslaitos (1994) Suomen asema ulkomaisten investointien kohdemaana. Sarja B 106. Helsinki.

Luukkanen, H. (1994) Ulkomaiset teollisuusyritykset ja niiden tutkimustoiminta Suomessa 1984-1991. VTT teknologian tutkimuksen ryhmä. Työpapereita No 9. Espoo.

Oxelheim, L. (ed.) (1993) *The Global Race for Foreign Direct Investment: Prospects for the Future*. Springer-Verlag.

Paasonen, V. (1994) Foreign Direct Investment of Foreign and Multinational Companies in Finland. Pro gradu-työ syyslukukausi 1994. HKKK.

Puhakka, M. (1994) Euroopan integraatio ja yritysstrategiat. ETLA Sarja B92. Helsinki.

Saksalais-Suomalainen Kauppakamari (1993) *Deutsche Firmen in Finnland. Erfahrungen und Chancen ja lehdistöiedote*.

Tilastokeskus (1994) Suomen yritykset. Helsinki.

United Nations (1994) *World Investment Report 1994. Transnational Corporations, Employment and the Workplace*. New York and Geneva.

LIITE 1

KYSELY ULKOMAALAISOMISTEISISTA YRITYKSISTÄ SUOMESSA

LUOTTAMUKSELLINEN

Yrityksen nimi _____

Yrityksen pääasiallinen toimiala (tärkeimmät tuoteryhmät) _____

Emoyhtiön tai konsernin nimi _____

Vastaajan asema ja nimi _____

KYSELY

<p>1. Mihin perusstrategiaan yhtymänne sijoittuminen Suomeen on arvionne mukaan ensisijaisesti perustunut?</p>

- Painopiste on ollut myyntiyhtiön / myyntiyhtiöiden perustamisessa
- Painopiste on ollut valmistustoiminnassa; lähtökohtana horisontaalinen integraatio
- Painopiste on ollut valmistustoiminnassa; lähtökohtana vertikaalinen integraatio
- Ei varsinaisesti mikään näistä, vaan _____

<p>2. Miten summaisitte Suomeen sijoittumisesta saadut kokemukset ?</p>
--

- Kokonaisuutena hyvin myönteisiä; negatiiviset yllätykset ovat jääneet vähäisiksi
- Kohtalaisen myönteisiä, vaikka ongelmiakin on esiintynyt
- Etabloutumisen tulokset ovat vastanneet huonosti niihin kohdistuneita tavoitteita

<p>3. Jos edellisessä kohdassa katsoitte, että toimintanne Suomessa on liittynyt ongelmia (vaihtoehdot 2 ja 3), voittekö eritellä ongelmia hieman lähemmin.</p>
--

Työvoiman saantiin ja työmarkkinakysymyksiin liittyneet ongelmat:

Ulkomaisten yritysten toimintavapautta koskeneet ongelmat:

Tiedonsaantiin ja kommunikaatioon liittyneet ongelmat:

Verotukseen ja Suomen verolainsäädäntöön liittyneet ongelmat:

Muut keskeiset ongelmat:

4. Mitkä seuraavista tekijöistä voisivat arvionne mukaan edelleen puoltaa edustamanne tyyppisen kansainvälisen yrityksen investointeja Suomeen (uusi tytäryhtiö tai entisen laajennus) ? Merkitkää kaksi tärkeintä tekijää.

- Suomen markkinat teille tärkeissä tuoteryhmissä
- Suomen maantieteellinen asema suhteessa idän markkinoihin
- Suomen laaja tietämys idänkaupassa
- Yhtymän hallussa oleva erityisosaaminen ja sen hyödyntäminen Suomessa
- Suomalaisten yritysten tekninen taso ja erityisosaaminen
- Työvoimakysymykset
- Raaka-ainepohja
- Verotustekijät
- Jokin muu tekijä, mikä _____

5. Kuinka ongelmallisena pidätte Suomessa yrityksiä koskevaa lainsäädäntöä ja lupamenettelyä, jos oletetaan, että edustamanne yhtiö olisi nyt perustamassa tytäryritystä Suomeen ?

- En pidä Suomen lainsäädäntöä ja lupamenettelyä kovinkaan rajoittavana
- Pidän Suomen lainsäädäntöä ja lupamenettelyä jonkin verran rajoittavana
- Pidän sekä lainsäädäntöä että lupakäytäntöä yrityksen kannalta hyvin rajoittavana; on mahdollista, että se on osittain hillinnyt yritysten etabloitumista Suomeen

6. Jos edellä katsoitte, että lainsäädäntö ja lupamenettely rajoittavat yrityksen toimintaa, mihin rajoitteiden yksityiskohtiin tällöin viittaatte ?

7. Miten arvioitte Suomen verolainsäädännön vaikuttavan kansainvälisten yhtymien kiinnostukseen etabloitua Suomeen ?

- Uskon verolainsäädännön vaikuttavan myönteiseen suuntaan
- Pidän vaikutusta vähäisenä; muut tekijät ovat yleensä tätä painavampia
- Uskon verolainsäädännön vaikuttavan kielteiseen suuntaan ja perustelen tätä sillä, että

8. Uskotteko, että toteutumassa oleva EU-jäsenyys vaikuttaa ulkomaisten yritysten kiinnostukseen sijoittua Suomeen ?

- Arvioin EU-jäsenyyden lisäävän yritysten kiinnostusta sijoittua Suomeen
- Arvioin EU-jäsenyyden vaikutuksen jäävän kokonaisuutena vähäiseksi
- Arvioin EU-jäsenyyden vähentävän ennestään yritysten kiinnostusta sijoittua Suomeen

Lisäkommentteja _____

9. Onko yhtymänne harkinnut tai konkreettisesti suunnitellut valmistustoiminnan laajentamista Suomessa ?

- Olemme päättäneet laajentaa valmistustoimintaa ja toteutamme hankkeen jo lähiaikana
- Olemme periaatteessa avoimia laajentamiselle, mutta emme ole tehneet konkreettiset suunnitelmia
- Emme ole harkinneet laajentamista, emmekä pidä laajentamista todennäköisenä
- Harkitsemme toiminnan vähentämistä Suomessa

LIITE 2

Suomessa suoria sijoituksia tilastoi Suomen Pankki. Se noudattaa suorien sijoitusten tilastoinnissa Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) tilastointiohjeita. Suorista sijoituksista tilastoidaan sijoituspääoman virrat (maksutaseen pääoma- ja rahoitustaseessa), kanta (ulkomaisessa nettovelassa) ja tuotot (vaihtotaseessa).

Suoran sijoituksen määritelmä:

Suoralla sijoituksella tarkoitetaan investointia, joka tehdään ulkomailta Suomessa sijaitsevaan yritykseen pysyvän taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi. Suoralta sijoitukselta edellytetään, että sijoittajan omistusosuus tai äänivalta (välitön+välillinen) sijoituskohteessa on sijoituksen toteuduttua vähintään 10 prosenttia.³⁾ Sijoituskohteena oleva yritys on sijoittajan tytäryhtiö, osakkuusyhtiö tai sivuliike. Asunnon tai kiinteistön hankinta katsotaan myös suoraksi sijoitukseksi.

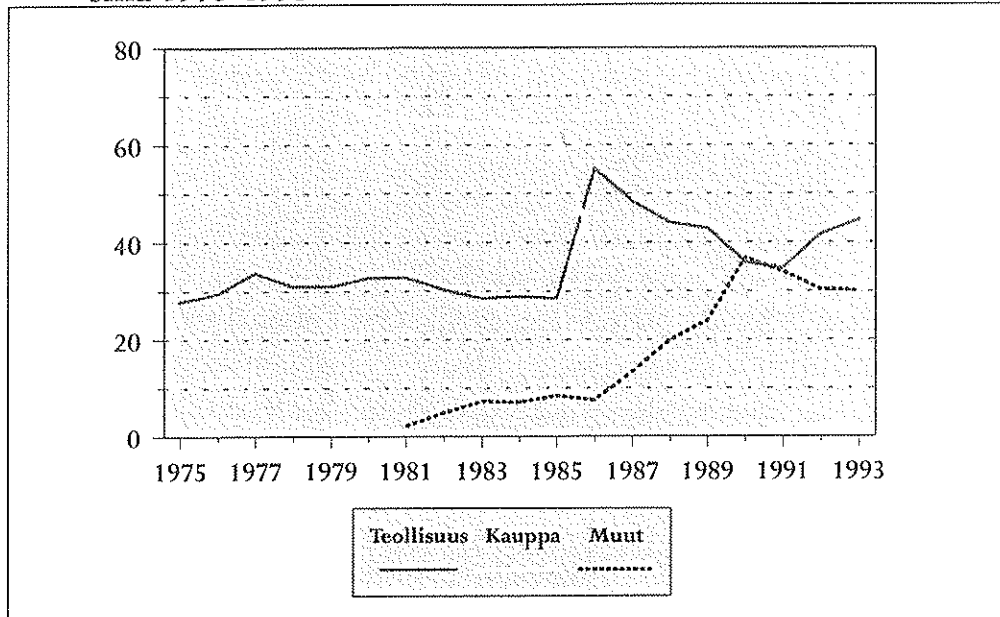
Sijoituspääomaa ovat omana pääomana, uudelleen sijoitettuina voittoina ja lainoina tehdyt sijoitukset sijoituskohterseen. Sijoituskohteen sijoittajalle myöntämät lainat supistavat sijoituksia. Uudelleen sijoitettuina voittoina tehdyt sijoitukset ovat niitä sijoituskohteessa syntyneitä voittoja, joilla kasvatetaan sijoituskohteen voittovaroja eikä miitä siten jaeta osinkoina sijoittajalle.

Suorien sijoitusten kanta vastaa sijoitusten tase arvoa määrättynä hetkenä. Suorien sijoitusten kanta = sijoittajan osuus sijoituskohteen laajasta omasta pääomasta pääomasta + sijoittajan lainat sijoituskohteelle - sijoituskohteen lainat sijoittajalle.

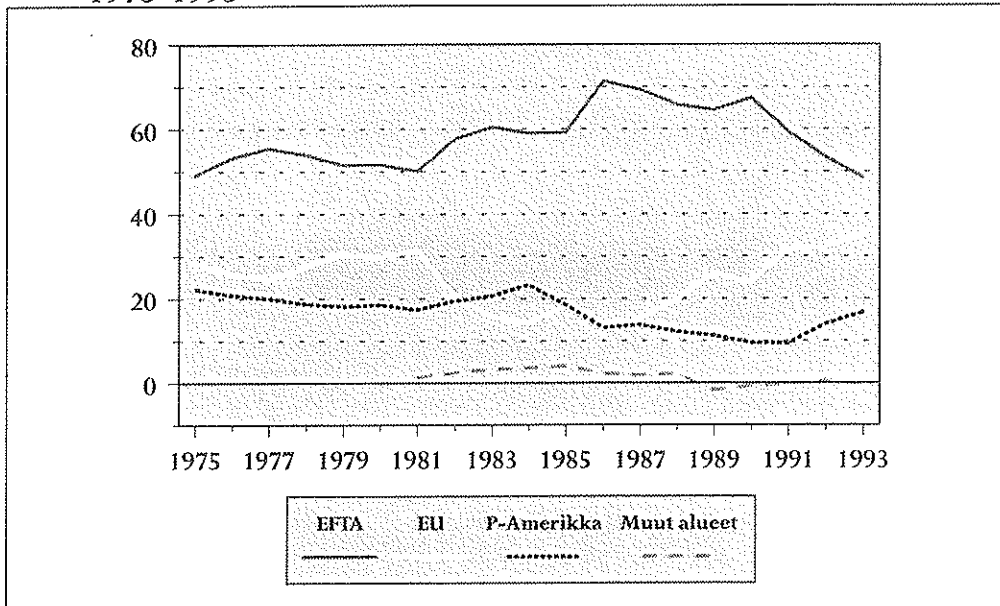
³⁾ Vuoden 1993 loppuun asti suorilta sijoitukselta edellytettiin ensisijaisesti, että sijoittajalla oli kohteeseen pysyvä taloudellinen suhde ja määräysvalta. Lisäksi 10 prosentin omistusosuuden katsottiin yleensä osoittavan, että kyseessä oli suora sijoitus.

LIITE 3

Kuvio 1. Suorat sijoitukset Suomeen: kumuloitujen⁴⁾ nettomääräisten pääomavirtojen toimialoittaiset prosenttiosuudet vuosina 1975-1993⁵⁾

Kuvio 2. Suorat sijoitukset Suomeen: kumuloitujen¹⁾ nettomääräisten pääomavirtojen alueittaiset prosenttiosuudet vuosina 1975-1993²⁾

⁴⁾ Pääomavirrat on kumuloitu vuodesta 1965 lähtien. Lähde: Suomen Pankki.

⁵⁾ Uudelleen sijoitetut voitot eivät sisälly toimialoittaiseen tai alueittaisiin sijoitusvirtoihin. Koska kirjanpitoarvoisia sijoitusvirtoja ei ole saatavissa toimialoittain tai alueittain, on sijoitusvirtojen avulla arvioitu toimialoittaiset ja alueelliset osuudet. Arvioidut osuudet ovat hyvin karkeita, koska uudelleen sijoitetut voitot puuttuvat näistä sijoitusvirroista.

LIITE 4

Kansainvälisen tuotannon luokittelua: joitakin olennaisia tekijöitä

Huom! Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle.

Kansainvälisen tuotannon luokittelu	O-edut (monikansallisen yrityksen toiminnan "miksi" -kysymys)	L-edut (tuotannon "missä" -kysymys)	I-edut (osallistumisen "miten" -kysymys)	Monikansallisen yrityksen strategiset päämäärät
Luonnonvarojen tavoittelija	Pääoma, teknologia, pääsy markkinoille; täydentävät tuotantotekijät; yrityksen koko ja neuvotteluvahvuus.	Luonnonvarojen omistus ja niihin liittyvä kuljetus- ja tietoliikenneinfrastruktuuri; vero- ja muut insentiivit.	Raaka-aineen saannin varmistaminen oikealla hinnalla; markkinoiden kontrolloiminen.	Saavuttaa etuoikeutettu saatavuus raaka-aineesiin suhteessa kilpailijoihin.
Markkinoiden tavoittelija	Pääoma, teknologia, olemassa oleva tieto, johtamis- ja organisoititaidot; T&K:n ylijäämä ja muu kapasiteetti; suurtuotannon edut; taito aikaansaada merkkilojaalisuutta.	Materiaali- ja työvoimakustannukset; markkinoiden koko ja ominaisuudet; valtion harjoittama politiikka (koskien rajoituksia ja tuontikontrolla, investointi-insentivejä jne.)	Toive alentaa liike tapahtumien ja informaation kustannuksia, ostajien tietämättömyyttä tai epävarmuutta jne.; suojata omistusoikeuksia.	Suojata olemassa olevia markkinoita, vastata kilpailijoiden toimenpiteisiin; estää kilpailijoita tai potentiaalisia kilpailijoita valtaamasta uusia markkinoita.
Tehokkuuden tavoittelija (a) tuote (b) prosessi	Kuin yllä, mutta myös pääsy markkinoille; rinnakkais- tuotannon edut, maantieteellinen diversifikaatio ja panosten kansainvälinen alkuperä.	(a) Tuote-erikoistumisen ja keskittymisen edut. (b) Alhaiset työvoimakustannukset; kohdemaan hallinnon insentiivit paikalliseen tuotantoon.	(a) Sama kuin toisessa kategoriassa + edut yhteisestä hallinnosta. (b) Vertikaalisen integraation ja horisontaalisen diversifikaation edut.	Osana alueellista tai maailmanlaajuisia tuoterationalisointia ja/tai saavuttaakseen etuja prosessiin erikoistumisessa.
Strategisen edun tavoittelija	Mikä tahansa kolmesta edellisestä vaihtoehdosta, joka tarjoaa mahdollisuuden synergiaan olemassaolevien tuotantotekijöiden välillä.	Mikä tahansa kolmesta edellisestä vaihtoehdosta, joka tarjoaa teknologiaa, markkinoita tai muita sellaisia tuotantotekijöitä, joista yrityksellä on puutetta.	Yhteisen hallinnon tuomat edut; parantunut kilpailu- tai strateginen etu; riskin vähentäminen tai hajoittaminen.	Vahvistaa maailmanlaajuisia innovaatio- tai tuotanto- kilpailukykyä; saavuttaa uusia toimialoja tai markkinoita.

Kansainvälisen tuotannon luokittelu	O-edut (monikansallisen yrityksen toiminnan "miksi" -kysymys)	L-edut (tuotannon "missä" -kysymys)	I-edut (osallistumisen "miten" -kysymys)	Monikansallisen yrityksen strategiset päämäärät
Kaupankäynti ja jakelu (tuonti- ja vientikauppa)	Markkinoillepääsy; tuotteiden jakelu.	Panosten ja paikallisten markkinoiden lähde; tarve olla lähellä asiakkaita; myynnin jälkeinen palvelu jne.	Tarve suojata panosten laatua; tarve varmistaa myyntitoimipaikka ja välttää ulkomaisen agenttien huono toiminta tai edustaminen.	Joko päästä uusille markkinoille tai osana alueellista tai maailmanlaajuista markkinointistrategiaa.
Tukipalvelut	Kokemukset asiakkaista kotimaassa.	Markkinoiden saatavuus, varsinkin 'pääasiakkaiden'.	Useita. (Katso yllä olevia kategorioita.)	Osana alueellista tai maailmanlaajuista tuotetta tai maantieteellistä diversifikaatiota.

Lähde: Dunning (1993)

LIITE 5

Suorat sijoitukset ulkomailta Suomeen maittain⁶⁾, milj. mk

Maa	Sijoituskanta			%
	1991	1992	1993 ¹⁾	1993
EFTA-MAAT ²⁾	9045	9759	12101	49.6
Norja	843	1080	1479	6.1
Ruotsi	5037	4263	5873	24.1
Sveitsi	2742	4010	4278	17.5
EU-MAAT ²⁾	4409	5847	8025	32.9
Alankomaat	2058	3729	4018	16.5
Iso-Britannia	559	380	833	3.4
Ranska	235	242	499	2.0
Saksa	889	787	1376	5.6
Tanska	386	278	666	2.7
Muut	129	223	200	0.8
MUU EUROOPPA	1098	1042	910	3.7
POHJOIS-AMERIKA ²⁾	2323	2597	3290	13.5
Yhdysvallat	2094	2546	3137	12.9
MUUT MAAT	568	103	65	0.3
YHTEENSÄ	17443	19348	24391	100.0
¹⁾ Ennakkotieto				
²⁾ Sisältävät maittain erittelemättömiä sijoituksia				

Lähde: Suomen Pankki

⁶⁾ Vuonna 1991 alkuperäisen ja vuodesta 1992 lähtien välittömän sijoittajan maa.

LIITE 6

Ensimmäisen polven ulkomaiset yritykset sijoittajamaittain 1990-92

Sijoittajamaa	Yrityksiä						Henkilöstö						Liikevaihto milj. mk					
	1990		1991		1992		1990		1991		1992		1990		1991		1992	
Ruotsi	445	439	403	18103	17343	11626	16669	13989	10806									
USA	96	100	103	7224	7097	7579	11567	9931	9885									
Tanska	84	89	86	1837	2010	1762	1451	1392	1334									
Saksa	72	78	79	3607	3828	3568	3455	3558	3635									
Sveitsi	66	73	71	2650	2199	2325	2629	2095	2367									
Alankomaat	59	54	50	6380	3965	3341	7957	6506	5752									
Norja	47	43	41	5123	1097	2869	2238	861	2565									
Iso-Britannia	41	45	35	1647	2762	738	1869	1956	737									
Ranska	26	26	28	888	1018	1103	844	1024	1171									
Muut maat	69	61	66	2975	2858	2646	5394	5913	4266									
Yhteensä	1005	1008	962	50434	44177	37557	54073	47225	42518									

ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS (ETLA)
THE RESEARCH INSTITUTE OF THE FINNISH ECONOMY
LÖNNROTINKATU 4 B, FIN-00120 HELSINKI

Puh./Tel. (90) 609 900
Int. 358-0-609 900

Telefax (90) 601753
Int. 358-0-601 753

KESKUSTELUAIHEITA - DISCUSSION PAPERS ISSN 0781-6847

- No 498 MAARIT SÄYNEVIRTA - PEKKA YLÄ-ANTTILA, Teknologiaintensiivisten yritysten kansainvälistyminen. 06.06.1994. 54 s.
- No 499 PETTERI KAUPPALA, Matkustajalaivaliikenteen kansallinen kilpailukyky. 06.06.1994. 65 s.
- No 500 KAAREL KILVITS, Current State of Estonian Industry. The basic material prepared in autumn 1993 for the joint Estonian-Finnish study project on "the Future of Estonian industry". 10.06.1994. 74 p.
- No 501 KALLE LAAKSONEN - RAIJA VOLK, Elintarvikeklusterin kilpailukyky - Väliraportti. 20.06.1994. 59 s.
- No 502 SYNNÖVE VUORI, Teknologian tutkimuksen nykytila Suomessa. 21.06.1994. 23 s.
- No 503 PETRI ROUVINEN, Hyvinvointi-klusterin kilpailukyky - Väliraportti. 27.07.1994. 66 s.
- No 504 SYNNÖVE VUORI, R&D, Technology Diffusion and Productivity in Finnish Manufacturing. 30.08.1994. 27 p.
- No 505 MINNA SALMI, The Rise of Kone Elevators to the top of the world. 05.09.1994. 29 p.
- No 506 JARI AALTO, Suomalaisten teräsrakenteiden toimittajien kilpailukyky. 05.09.1994. 31 s.
- No 507 PIA KORPINEN, Kilpailuetu kansainvälisessä kaupassa - suomalainen kuntovälineteollisuus. 05.09.1994. 78 s.
- No 508 RISTO PENTTINEN, Timanttimalin arvostelu. 05.09.1994. 32 s.
- No 509 GUSTAV VON HERTZEN - JULIANNA BORSOS, An Agro-food Industrial Strategy for the Baltic States. 21.09.1994. 75 p.
- No 510 JUHA VILJAKAINEN, Euroopan unionin teollisuuspolitiikka ja suomalainen terästeollisuus. Case: Rautaruukki. 26.09.1994. 30 s.
- No 511 NINA J. KONTULAINEN, Competitive Advantage of the Finnish Fiber Processing Machinery Industry. 10.10.1994. 60 p.
- No 512 HANNA VUORI, Betoniteollisuuden kilpailukyky. 18.10.1994. 39 s.
- No 513 PASI KUOPPAMÄKI, Ilmastonmuutos ja Suomen maatalous. 19.10.1994. 36 s.

- No 514 ESKO TORSTI, Profit Margins in Finnish Industry - a Panel Data Analysis. 26.10.1994. 24 p.
- No 515 JARKKO RANTALA, Suomalaisen rakennusteollisuuden kilpailukyky projektiviennissä, Case: Venäjän sotilaskylät. 26.10.1994. 25 s.
- No 516 ESKO TORSTI, The Scandinavian Inflation Model in Finland. 26.10.1994. 19 p.
- No 517 JAANA KOOTA, Hirsi- ja puutaloteollisuuden kilpailukyky. 01.11.1994. 19 s.
- No 518 MARKO TEIVAS, Talotekniikan kilpailukyky. 01.11.1994. 23 s.
- No 519 MARKKU SOININEN, Rakennuspuusepänteollisuuden kilpailukyky. 01.11.1994. 22 s.
- No 520 KRISTIINA SOLA, Rakennusalan suunnittelun ja konsultoinnin kilpailukyky. 07.11.1994. 32 s.
- No 521 JUHA JUNNONEN, Vesihuoltoon ja vedenkäsittelyyn liittyvän rakentamisen kilpailukyky. 07.11.1994. 30 s.
- No 522 JARI PELTOLA, Kojiman suhteellisten etujen hypoteesi suorille sijoituksille - kiista länsimaisen teorian universaalisuudesta. 14.11.1994. 76 s.
- No 523 HELENA LAIHOSOLA, Suomalaisen lääketeollisuuden kilpailuetu. 15.11.1994. 60 s.
- No 524 VELI-MATTI TÖRMÄLEHTO, Huomioita endogeenisen kasvuteorian ja Michael E. Porterin kilpailuetuteorian yhtäläisyyksistä. 16.11.1994. 33 s.
- No 525 RITA ASPLUND, Wage Differentials, Wage Mobility and Skills in Finnish Industry. An empirical analysis of the period 1980-1992. 28.11.1994. 67 p.
- No 526 JAAKKO KIANDER - PENTTI VARTIA, The Great Depression of the 1990s in Finland. 22.12.1994. 31 p.
- No 527 OLAVI RANTALA, Valuuttakurssimuutosten vaikutus yritysten kannattavuuteen. 23.01.1995. 51 s.
- No 528 ANTTI PUTUS, Matkapuhelinverkkojen kehitys ja alan kotimaisen teollisuuden kilpailukyky. 02.02.1995. 35 s.
- No 529 PASI KUOPPAMÄKI, Climate Change and the Finnish Economy. 20.02.1995. 55 p.
- No 530 MINNA PUHAKKA, Ulkomaisten yritysten suorat sijoitukset Suomeen - kyselytutkimuksen tuloksia. 06.03.1995. 38 s.

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen julkaisemat "Keskusteluaiheet" ovat raportteja alustavista tutkimustuloksista ja väliraportteja tekeillä olevista tutkimuksista. Tässä sarjassa julkaistuja monisteita on mahdollista ostaa Taloustieto Oy:stä kopiointi- ja toimituskuluja vastaavaan hintaan.

Papers in this series are reports on preliminary research results and on studies in progress. They are sold by Taloustieto Oy for a nominal fee covering copying and postage costs.

d:\ratapalo\DP-julk.sam/06.03.1995